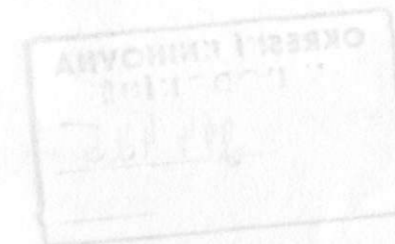

Pavel Kohout
Ubohý vrah

hra o dvou odděleních

DILIA
2N
Praha 1990

Osoby

Profesor Držembickij	
Anton Ignatěvič Keržencev	Hamlet
První herec	Alexej Konstantinovič Saveljov Polonius Hamlet II
První herečka	Taťána Nikolajevna Královna
Druhý herec	Ignat Antonovič Keržencev Rektor Sklepník Bernardo a další
Třetí herec	Děkan Advokát Plukovník hrabě Bělickij Kurganov Král a další
Čtvrtý herec	Účetní Kamelot Průvodčí Cikán Francisko Polonius II a další
Druhá herečka	Služka Káťa Květinářka Cikánka Roma Marja Vasiljevna a další

Třetí herečka

Kyprá metresa

Irina Pavlovna

Kurganovová

Hraběnka Bělická a další

Čtvrtá herečka

Štíhlá metresa

Kněžna de Cliche-Turomel

Prolog a další

Zřízenec

Zřízenci a hudebníci

Děje se v Petrohradě roku 1900

na motivy povídky
Leonida N. Andrejeva
Rozum (1902)

přeložené
Vincencem Červinkou (1923)

texty z Hamleta pořízeny
adaptací překladu
Josefa V. Sládka (1897)

Ubohý vrah

I.

Bílá čalouněná místnost bez oken. Uprostřed je postaveno podium a na něm improvizovaná scéna; portály a sušily jsou narychlo sbity z prken a trámků, opona i horizont sešity z pruhů bílého plátna; odhrmuty ke straně odkrývají pohled na hromady nábytku u zadní zdi. Uprostřed pódia stojí koš s rekvizitami.

Po jedné straně této "scény na scéně" je umístěn dlouhý věšák, na němž visí saka, livreje, uniformy a jiné kostýmy; po druhé straně jsou pulty na noty a židle. Jinak jsou v místnosti ještě porůznu rozestavěná křesla, připravená zřejmě pro obecenstvo; na podiu i před ním stojany s jednoduchými reflektory.

Otevrou se dosud neviditelné dveře a vstoupí elegantně oblečený muž ve věku mezi třicítkou a čtyřicítkou. S ním vejdou čtyři robustní chlapičci v bílých kalhotkách, košilích i pláštích; jejich chování charakterizuje zvláštní směs neochoty a servilnosti. Muž nese svazek papírů. Nahlíží do nich a současně se probírá kostýmy. Pak jde k nábytku na pódium; chová se, jako by prováděl inventuru. Průvodci ho sledují němým pohledem. Došel ke koši, sklonil se k němu, kontroluje rekvizity. Pak se prudce vztyčí.

Keržencev Kde je kord? Tady chybí kord!

Zřízenec Vzali jsme, co nám dali, vaše blahorodí...

Keržencev V seznamu je přece kord! (*ukazuje mu papír*) Tady, podívej se!

Zřízenec Neumím číst, vaše blahorodí...

Keržencev Tak! Neumíš? Ale já umím! Tady...je napsáno - jeden kord! A pod tím - vydáno! A razítko divadla. Rozumíš? Razítko! Teď ses chytíš! Kde je kord??

Zřízenec V divadle, vaše blahorodí...

Keržencev Nelži!!

Pavel Kohout

- Zřízenec** Příkladali nám vrátit, vaše...
- Keržencev** Kdo přikázal?? Tady poroučím já!
- Zřízenec** Vaše blahorodí, pan profesor...
- Keržencev** Ach tak...To tu asi nejsou ani přibory, co?
- Zřízenec** Příkladali nám vrátit, blahorodí...
- Keržencev** *(pokyvuje hlavou, srovnává dál seznam s obsahem koše: náhle se rozzlobí)* Ale to už je moc! Proč tu nejsou talíře a sklenice??
- Zřízenec** Pan profesor...
- Keržencev** Co má vážený profesor proti talířům a sklenicím? Vyžádal jsem si laciný servis, aby se dal beze škody rozbít! Je to jedna z vrcholných scén! Šlo mi o zvukový efekt! Ne, ne, vyřídte mu, za těchto okolností...
- Zřízenec** *(vytáhne z koše pytlík a bije do něho rukou; uvnitř hlasitě chrastí střepey)* Keržencev
- (náhle rezignuje)* Dobře, dobře... Zatáhněte oponu a postavte první dekoraci. A pamatujte si! Půjde-li jednou opona dřív nebo jedna židle jinam, než jsem vás učil, dám vás zavřít mezi těžké blázny!
- Dva muži zatáhnou za šňůry při obou portálech. Když se opona zavře, zmizí za ní. Je slyšet přetahování nábytku.*
- Keržencev** *(druhým dvěma)* Co vy? Pomozte jim!
- Zřízenec** Pan profesor...
- Keržencev** Dobře, dobře...tak pojďme všichni...!
- Všichni tři zmizí rovněž za oponou. Otevřou se bílé dveře. Vejde profesor, starý, ale vysoký a silný muž; v něčem se podobá zřízencům. Následuje ho skupina mužů a žen. I oni mají bílé pláště, pod nimi však civilní obleky a šaty. Někteří nesou srolované texty, jiní v pouzdrech hudební nástroje. Zastaví se a nerozhodně rozhlížejí.*
- Profesor** *(hudebníkům)* Sem, pánové...
- Hudebníci se rozsazují k pultům, vybalují nástroje a noty. Zbaveno bílého přehození objevilo se harmonium.*
- Profesor** *(Prvnímu herci a První herečce)* Vás poprosím tam...

Ubohý vrah

- Ukáže na dvě křesla, která stojí stranou v šeru. Odebrali se tam a usedají.*
- Profesor** *(zbylým)* A vy podle libosti...!
- Ostatní se rozesadí v křeslech proti scéně a vytahují srolované texty. Všichni jsou zřetelně stísněni.*
- Profesor** *(zatleská)* Herci jsou tu, můžete začít...!
- Také vzadu se ozve zatleskání. U portálu jeviště se opět objeví dva muži v bílém a roztáhnou oponu. Uprostřed podia sedí na židli Keržencev; na každém jeho rameni spočívají ruce obou dalších siláků.*
- Keržencev** *(přátelsky)* Buďte vítáni, pánové, všichni vítáni! *(Druhému herci)* Jsem rád, že tě vidím zdravého!
- 2.herec** *(se obrací překvapeně k profesorovi)*
- Profesor** Vy ho znáte, pane Kerženceve??
- Keržencev** Starého přítele? Jak ti zarostla tvář, co jsem tě viděl naposled. Snad ji nepřicházíš ježít na mne? *(Druhé herečce)* Ach, má slečno! Co jsme se neviděli, vyrostla jste o celý podpatek!
- I Druhá herečka je vyvedena z míry, ale dřív, než se profesor opět stačí vmísit, osloví Keržencev všechny dohromady velitelským hlasem.*
- Keržencev** Tak do toho, jako francouzští sokolníci. Mluvte tu řeč, prosím vás, aby vám šla mrštně od jazyka. Budete-li ji obracet v ústech a přitom šermovat rukama, zalituju, že jsem ji nedal obecnímu policajtovi.
- Profesor i všichni ostatní teď otevřou své texty a zmateně v nich listují.*
- Keržencev** Ale, příliš krotcí také nebudte. Gesto přizpůsobte slovu a slovo gestu prostě tak, abyste nepřekročili míru přírody. Neboť všecko, co je přehráno, vymkne se účelu hry, jejímž cílem od počátku i nyní bylo a je podržet jaksi před přírodou zrcadlo.
- První herec i První herečka téměř současně povstanou a rozčileně šeptají Profesorovi.*
- Oba** Hamlet...!
- Profesor** Přeskočil jste začátek, pane Kerženceve!

Pavel Kohout

- Keržencev** A ti, kdo u vás hrají šašky, ať nemluví víc, než mají psáno ve své úloze...
- Profesor** Hamlet je až na konci vašeho libreta!
- Keržencev** Kde je konec kruhu, profesore? A kde je začátek mého konce? - Ostatně není tohle divadlo zbytečné?
- Profesor** Byl to váš návrh, pane Kerženceve. Já jsem obstaral a zařídil, co jste si přál.
- Keržencev** Ale proč vůbec, když jste rozhodli předem, že jsem blázen! Nezahrajem si tedy raději Hamleta?
- Profesor** Nechápu, z čeho pramení vaše nedůvěra.
- Keržencev** Ne? A kde je kord??
- Profesor** Mám své předpisy. Nežádejte nemožné. I v rámci možného jsou vaše prostředky víc než dostatečné. Viděl jsem vás na scéně dokonce umírat, vzpomínám jen vašeho Kristiána, a vždycky jste mě přesvědčil. Proč byste to nedokázal i teď? - Anebo si už nevěříte...?
- Keržencev** Věřím!!
- Profesor** Tak tedy začněte! Herci jsou připraveni. I my jsme připraveni. Všichni vládneme fantazií.
- Keržencev** *(si zablouká oči a objeví v pološeru Prvního herce a První herečku)* Ano, ano...promiňte, nevěřím si, že už jste tu i vy... Jsem Keržencev. Anton Ignatěvič Keržencev, ano, ten...! Děkuju vám, vážení, že jste se obtěžovali. Věřím, že nebudete litovat. - Velevážení! Až dosud jsem tajil pravdu. Ale teď, kdy jsem pochopil, kam směřuje má hra, rozhodl jsem se promluvit. *(zřízencům po svém boku)* Nepřekázejte mi! *(nepohnou se)* Já blázním jen při větru severoseverozápadním; když fouká od jihu, rozeznám jestřába od ruční pily!
- 1.herec** *(polohlasem)* Druhé dějství, druhý obraz...
- Keržencev** *(se chytí toho)* Znáte to? Máte rád divadlo, pane? Tak požádejte profesora, ať dá vyklidit scénu, jinak tu nepřestaneme hrát dva kusy najednou!
- Profesor** *(dá pokyn, aby zřízenci odstoupili do portálu)* Prosím, pane Kerženceve...!
- Keržencev** Merci. Voilà, messieurs. Alors!

Ubohý vrah

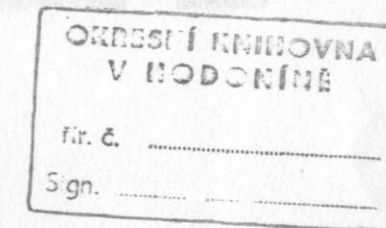
- Luskne prsty. Jeden ze zřízenců, kteří obsluhují oponu a scénu, udeří na gong. Keržencev povstane.*
- Keržencev** Nejmávanější! Spatříte příběh člověka, který po celý život věřil v jedině: v lidský rozum! Celá historie lidstva se mu jevila jako vítězný pochod všemocného rozumu od onoho dne, kdy byl tak odporně zrazen v táboře víry... Kdo má part mého otce?
- 2.herec** Já, mistře...
- Keržencev** Vy mne znáte?
- 2.herec** Jak bych vás neznal, mistře...
- Keržencev** Jeli jsme spolu někdy?
- 2.herec** Hrál jsem s vámi...
- Keržencev** Karty? Nebo snad ruletu?
- 2.herec** Zkoušel jsem s vámi Hamleta...
- Profesor** Vy si nevzpomínáte, pane Kerženceve?
- Keržencev** Ne! Na to vám nenaletím, profesore! Toho člověka jsem nikdy neviděl.
- 2.herec** Hrál jsem v tom kuse Bernarda, Reynalda i Fortinbrase, mistře, měl jsem v každém výstupu jiný vous.
- Profesor** Už věříte, pane Kerženceve?
- Keržencev** Promiňte... *(sestoupí k věšáku a vybírá módní žaket s cylindrem)* Oblečte si tohle. Tak jste se mi vryl do paměti, když mě jednou Káťa zavedla do soudní síně...kde je Káťa?
- 2.herečka** Káťa služka?
- Keržencev** Byla jen jedna Káťa.
- 2.herečka** Co já budu mít na sobě?
- Keržencev** To, co ona, když jsem ji uviděl poprvé i naposled. *(rozesměje se)* Ano, ano, i když se mezitím deset let halila od krku až k lýtkům, poprvé i naposled na sobě neměla nic. Vůbec nic!
- 2.herečka** *(k profesorovi)* Promiňte, ale ...
- Keržencev** Nevadí. Můžete zůstat, jak jste. *(směje se)* Všichni vládneme fantazií!

Pavel Kohout

- 2.herečka** Ale...
- Keržencev** *(teskne)* S'il vous plaît! La musique numéro un!
Jeden z hudebníků začne hrát na harmonium pravoslavné "Věruju". Keržencev si svlékl kabát a vysoukal košili.
- 2.herec** *(rychle vyjde na pódium z kulis)* Antone...! *(zarazí se)*
- Keržencev** Neumíte text??
- 2.herec** Promiňte, tady má být dítě...
- Keržencev** To dítě jsem já! Je mi deset let a vy jste vtrhl do mého pokoje. Tak dál!
- 2.herec** Antone, na kolena! Kaj se! *(odepíná opasek)*
- Keržencev** *(padne na kolena a spíná ruce)* Tatínku, ne...! Tatínku, co jsem udělal?
- 2.herec** To se ptám tebe! Přiznej se a já ti milostivě odpustím, když slíbíš na svou smrt, že se to nikdy, slyšíš nikdy nebude opakovat!
- Keržencev** Nic nevím...!
- 2.herec** Nevíš? Ale já vím! Nebo jsi nestál támhle v rohu před zrcadlem??
- Keržencev** Ne, přísahám...
- 2.herec** Ne? To křivě přísaháš! Stál jsi před zrcadlem a páchal ohavností se svým tělem!
- Keržencev** Ne, ne!
- 2.herec** Tak ty se nepřiznáš! Myslíš si, že mi můžeš lhát, protože jsi byl v pokoji sám? Mýlíš se, Antone! Viděla tě tvá matka!
- Keržencev** *(v hrůze)* Má matka...??
- 2.herec** Ano, tvá nebožka matka, která vstala z hrobu, aby u mě žalovala, že jsi zneuctil její památku a že musí za tvé hříchy trpět v pekle, slyšíš? V pekle!
- Keržencev** Ne...
- 2.herec** Ano! Měla ruce probité rezavými hřeby a nohy přiškvařené vroucím olejem. A já tě teď trestám za svou hanbu i za její bolest! *(bije řemenem do židle vedle Kerženceva)*
- Keržencev** *(se válí po zemi a křičí)* Ne! Prosim, prosim, už ne...už to nikdy, nikdy to neudělám...ať se sám, sám propadnu do pekla...!

Ubohý vrah

- 2.herec** *(odhodí řemen)* Fuj, Antone! Fuj! Teď tu pros Boha i svou matku, dokud nedají znamení, že ti odpustili. A pamatuj si, že mi řeknou všechno, slyšíš! Všechno. *(odchází za mezioponou)*
- Keržencev** *(se křížuje a bije hlavou o zem)* Veliký Bože, Bože milosrdný, smiluj se nade mnou bídým, že jsem žil ve smrtelném hříchu a na tebe pozapomněl! Drahá mamičko, mamičko moje, přísahám při všech svatých, že udělám všechno, aby ses vrátila mezi anděly. Budu ctít tvou památku jako tatínek, budu slušný, budu vzorný, budu poslušný, budu pokorný...
- Už delší dobu se ozývá za závěsem stále hlasitěji ženský a mužský smích. Keržencev zvedne hlavu. Harmonium zmlkne. Do hlasů zaznívá vrzání postele.*
- 2.herec** No...! No...! No...! No...!
- 2.herečka** Ty...! Ty...! Ty...! Ty...! Áách...
- 2.herec** Áách... Kdo tě to naučil, kouzelnice?!
- 2.herečka** Ty! Už jak jsem zahlédla oknem tvého syna, věděla jsem, že to tu musíte umět!
- 2.herec** *(se směje)* Ach ty! Zůstaneš u mě, ty...mamičko?
- 2.herečka** *(se směje)* Když ti nevadí, že jsem přišla z pekla?
- Keržencev se vztýčí a prudce rozhrne závěs. Na loži tam objímá Druhý herec Druhou herečku.*
- 2.herec** Antone...co tu děláš...! - No co se díváš? Přijal jsem novou služku, dívám se, jestli je zdravá...
- 2.herečka** Bude si mladý pán něco přát?
- Keržencev** *(zatáhne závěs)* Umřít a spát...! A spát? A snad že snít? Ach, tady vážně to: vždyť jaké sny by se nám mohly zdát v tom spánku smrti, jenž nás vytrhne z pozemských pout - to je, co nevíme, a proto žijem v strasti do sta let...
- 1.herec** *(polohlasem První herečce)* Třetí dějství, první obraz...
- Profesor** Nezmýlil jste se, pane Kerženceve? Jak to, že dítě cituje Hamleta?
- Keržencev** *(sí upravuje opět košili)* I Hamlet je zpočátku dítě, profesore. Kde končí dítě a začíná Hamlet? Kde končí Hamlet a začíná šílenec? A kde končí šílenec a začínám já? C'est la question. To je ta otázka.

Vrátí se k mezioponě a rozhrne ji. Oba herci tam dosud nerozhodně čekají.

Keržencev (Druhému herci) Hrál jste někdy Antonia?

2.herec Neměl jsem zatím tu čest, mistře...

Keržencev Ale řeč nad tělem Caesara znáte!

2.herec Jak bych neznal, mistře... (nadýchne se)

Keržencev Není třeba! Postačí mi, když zaujmete pózu, v jaké byste ji pronesl.

2.herec (zaujme velmi teatrální pózu)

Keržencev (se pobaveně rozesměje) Ano, tak, přesně tak vypadal, když jsem ho poprvé spatřil u soudu. (Druhému herci) Vaše řeči vyvolávaly zoufalství prokurátorů i pohnutí dámského publika. Ale já věděl, že existujete jenom vně, jen ve zvucích a gestech. Často jsem pochyboval, zda existujete vůbec! Připadal jste mi jako kmitající obraz kinematografu, doprovázený gramofonem. - On dokonce nechápal ani to, že teď je živ, a někdy že zemře. Když večer ulehl, přestal se prostě hýbat. A ráno vstával beze snů a bez pochybností - docela jako zvíře... (Druhému herci) Přesto vás všichni považovali za mimořádného ducha a vy sám jste se neostýchal tvrdit, že kdybyste nebyl tak slavný advokát...no! Obraz třetí, pane! Vnikáte znovu do mé ložnice!

Položí se na lůžko. Druhému herci přehodí zřízenec pláštěnku. Připojí se k němu Třetí i Čtvrtá herečka a dva zřízenci, kteří jim svítí lampami.

2.herec Pojdme, mesdames, pojdte dál a nelekněte se. To není vězeňská cela, ale ložnice mého syna. Antone! (hrubě ho budí a zvedá) Vstávej!

Keržencev (si cloní oslněné oči) Bon jour, papa...

2.herec Slyšíte ho? Papa! Oui, c'est mon fils, chápete to? Všimněte si jeho účesu, mé dámy. Je učesaný, i když spí. Kazí mi to chuť k jídlu i všechny další chutě!

3.herečka Tak ho trošičku rozcucháme, ne?

Keržencev Učitelé nám příkazují, abychom chodili učesaní...

2.herec Slyšíte ho? Učitelé! V jeho věku jsem vodil učitelky do lesa!

4.herečka Mais c'est un beau garçon...! Dejme mu přece něčeho napít!

Keržencev Já nepiji...

2.herec Chápete to? Nepije, nekouří, netančí, jen kouká a kuňká. S kým tě vlastně ta tvá matka udělala? Se mnou?? Bůh ví, že kdybych nebyl slavný advokát, mohl bych být od hodiny ještě slavnější herec!

4.herečka Nech mě tu s ním, Ignate, já ho naučím... (líbá ho)

Keržencev Co to děláte...?

4.herečka Líbám tě, mon petit, to nebolí!

Keržencev Musím dělat ráno úkoly...

2.herec Slyšíte ho? Úkoly! (s odporem bere do ruky hromádku sešitů, kterou mu podává zřízenec) Jak by mohl být po mně, když není schopen jediné chyby, jediné kaňky, jediné křivé řádky! (vyhodí sešity do vzduchu) Pane Bože, čím jsem tě rozhněval??

3.herečka Nezlob se, Ignatuško!

4.herečka Mon amour! Ne t'agit pas!

Obejmou ho, a tak odcházejí, on s klením, ony se smíchem.

Keržencev (leze po kolenou a sbírá sešity) Proč jste si je nikdy neprohlédli pozorněji! Byl byste našel jeden, ve kterém se bez chyby a bez kaňky opakovala tisíckrát jediná věta:

Profesor (zvedne podávaný sešit a čte) "Můj otec je prolhaná a podlá myš...!"

Keržencev (se směje) Ano! On totiž vůbec netušil, vážení, že hercem jsem se stával naopak právě já, když jsem před ním začal skrývat zdání sebemenšího talentu, abych trvale zraňoval jeho ješitnost.

2.herečka (přechází scénu, zeptá se výsměšně) Bude si mladý pán něco přát?

Keržencev Ano...ano! Ale přál jsem si to ještě moře let...než přišla první noc, kdy se jeho postel neškubala milostnou křečcí, protože na ní konečně ležel jako mrtvola, která se přestala pohybovat navždy.

Druhý herec uléhá na lůžko se skříženými rukama. Druhá herečka klesne v pláči u jeho nohou. Zřízenci stavi kolem lůžka hořící svíce. Hraje harmonium.

Keržencev Vám, hluboce vážení, se to možná zjeví jako dětský truc. Ale bude to sázka o vlastní život! Když teď vcházím do jeho pokoje, mám

- tak strašný strach, že se mi chce zvracet...protože vím: jestli couvnu, jestli poznám, že jsem zbabělec, zabiju se!
- 2.herečka** (se v pláči modlí)
- Keržencev** (obejde mrtvého a poklekne proti ní)
- 2.herečka** Mladý pán...! Mladý pán odpustí, chtěla jsem se s ním rozloučit...
- Keržencev** Ano... Ano...
- 2.herečka** Měli jsme ho rádi...
- Keržencev** Ano...ano... (začne si pomalu rozepínat košili)
- 2.herečka** Proč se na mě mladý pán tak dívá...?
- Keržencev** Ty nevíš, Káto?
- 2.herečka** Ne... (upravuje si šaty, utírá oči) Bude si mladý pán něco přát?
- Keržencev** Jak dlouho jsi u nás?
- 2.herečka** Devátý rok, mladý pane...
- Keržencev** To ti bylo devatenáct, mně deset. A celou tu dobu jsi ho milovala?
- 2.herečka** (chce vstát) Mladý pane...
- Keržencev** (ji chytí přes mrtvolu za ruku) Miluj, Káto! Je noc pravdy.
- 2.herečka** Ano...! (rozpláče se)
- Keržencev** A on? On tebe?
- 2.herečka** Nevím...
- Keržencev** A já? Čím jsem ti byl já těch deset let?
- 2.herečka** Vy...? Byl jste mladý pán... Dělal jsem, co jste poručil...
- Keržencev** A kdybich ti byl poručil, abys dělala se mnou, co s ním?
- 2.herečka** Mladý pane...
- Keržencev** Mám odpovědět za tebe? Šla bys k němu a žalovala!
- 2.herečka** Vy byste to nikdy neporučili!
- Keržencev** Proč myslíš?
- 2.herečka** Jste jiný...

- Keržencev** Jak jiný?
- 2.herečka** Lepší...
- Keržencev** Tak proč jsi nemilovala mě?
- 2.herečka** Mladý pán dovolí, půjdu spát...
- Keržencev** (Dovolím... Dovolím! Můžeš spát hned, tady a se mnou! (strhne si košili))
- 2.herečka** Co to děláte?? (pokřičuje se) Bojte se Boha!
- Keržencev** (po kolenou dojde k ní a vášnivě obejmě její nohy) Já tě miluju! Copak to nevíš? Miluju tě, cos přišla, a jeho nenávidím, že se tě zmocnil bez lásky! Modlil jsem se, aby zemřel!
- 2.herečka** (se snaží zakrýt si uši) Nesmím to poslouchat! Nesmím!
- Keržencev** Musíš! Musíš, protože jsi deset let neslyšela můj pláč. když si tě za stěnou bral a ráno bil a večer objímal jiné, kterým posílal růže a šperky, protože tys byla jen služka. A já tě miloval a prosil Boha, aby ho potrestal, a Bohu jsem přísahal, že ti pak stokrát vynahradím tvou bídu! A teď ta chvíle přišla a ty to nechceš slyšet?
- 2.herečka** Já tomu...nemůžu uvěřit...
- Keržencev** Ale proč? Proč, Káto??
- 2.herečka** Jako byste to nebyl vy...
- Keržencev** Jenom proto, že jsem se učil, nepil a odmítal jeho metresy, proto, myslíš, nejsem schopen vášnivě lásky? Anebo proto, že je mi teprv devatenáct? - A je to špatné. Káto? Do očí se mi dívej! Bude ti hůř v náruči, která ještě nikdy neobjala ženu, a která ti nabízí, že už nikdy neobejme jinou než tebe?
- 2.herečka** Ne...ne...
- Keržencev** Tak na co čekáš! Je před tebou a otvírá se ti!
- 2.herečka** Ano...ano... (obejme jeho hlavu)
- Keržencev** A dej se mi...ano, dej se mi!
- 2.herečka** Tady ne...jinde...
- Keržencev** Právě tady! Mám na to právo! Jenom tak ho můžem vymazat, jen tak mohu zapomenout, že ses deset let vzdávala jemu! Tady se mi dej! Před ním!
- 2.herečka** Ano... (klesá na zem vedle lůžka)

Pavel Kohout

- Keržencev** *(na ni padne, celou ji přikryje; ale pak zvedne hlavu k ostatním a začne se vítězně smát)* Tak jsem ji měl...před tím, kterému chtěla být věrná až za hrob...za tu dávnou zradu...za to, že ho milovala, jako já nenáviděl! *(přestane se smát)* A bylo to trojí vítězství, vážení; nad ní, nad ním - a nad sebou samým! Od té chvíle jsem si byl jist, že mám právě ten talent, který mi přiznával nejmiň. A jaký talent! *(vstal, postaví se před mrtvým a zkříží ruce na prsou)*
- 2.herečka** *(vzdychne, posadí se na zemi a rozevře náruč)* Antoško...! Miláčku...!
- Keržencev** Ven z mého domu, kurvo!
- 2.herečka** *(vykřikne a omdlí)*
- Gong. Zřízenci zhasínají svíce a odnášejí lůžko. Druhý herec opouští scénu a odkládá žaket. Druhá herečka vstala a listuje v textu.*
- Keržencev** Chtěl bych ještě dodat, velevážení, že jsem se šel ihned vykoupat a v zrcadle si dlouho prohlížel své oči. Poprvé jsem si všiml, jak jsou černé, krásné a hodné důvěry. Nebylo vůbec divné, že mi uvěřila. Ale ze všeho nejvíc jsem byl pyšný, že necítím nejmenší výčitku svědomí, neboť právě to! - právě to jsem si chtěl tenkrát především dokázat. *(Druhé herečce)* Je vous remercie, mademoiselle. C'est tout.
- Profesor** Velmi zajímavá role. Proč končí tak náhle?
- Keržencev** Po obou pohřbech jsem odjel do Petrohradu.
- Profesor** Po obou...
- Keržencev** Studovat medicínu.
- Profesor** Chcete tím říci...
- Keržencev** Že se mi otec pomstil nečekanou závětí: veškeré dědictví mi mělo připadnout až v den mé promoce. Byl jsem odsouzen k bezbarvé roli snaživého studenta na dalších pět let a zachránila mě jen síla mého talentu: dokázal jsem se ztotožnit s postavou tak, abych nepodleh zoufalství. Ale můj mozek čekal, čekal jako harpuna na svou příležitost.
- Oblékl si kabát studentské uniformy, vejde na scénu, kterou proměnil v studentský pokojík, a skloní se nad skripty. Třetí herec si nasadí cvikr, Čtvrtý natáhne klotové rukávy a bere do ruky účetní knihu. Vstane i První herec. Svlékne bílý plášť a na Profesorův pokyn vejde na scénu, kryt zády předchozích. Gong.*

Ubohý vrah

- 3.herec** Kerženceve!
- Keržencev** *(spěšně vstává)* Spectabilis...
- 3.herec** Neraď vás vyrušuji, a k tomu v tak trapné záležitosti... *(Průvodcům)* To je student šestého semestru Keržencev, jeden z nejlepších a také nejslušnějších žáků. - Kerženceve, vy zajisté poznáváte tohoto pána.
- Třetí a Čtvrtý herec se rozestoupili; Keržencev stojí nyní poprvé tváří v tvář Prvnímu herci a užasne.*
- Keržencev** To je...Bože...
- Profesor** *(spěšně přistoupí k pódiu)* Poznáváte ho??
- Keržencev** To je přece...
- 3.herec** *(pokračuje ve hře)* Ano, to je Alexej Konstan...
- Profesor** Okamžik, prosím! *(Keržencevovi)* Vzpomínáte si??
- Keržencev** Alexej Konstantinovič Saveljov.....!
- Profesor** *(rozrušen jako všichni ostatní)* Ale pak tedy...
- Keržencev** *(se obrací náhle na Třetího herce)* Nebo to není on, kdo nám právě sehrál v aule Šibalství Scapincovo?
- 3.herec** *(pokračuje ve hře)* Přesně tak. Ovšem pan Saveljov je nejen proslulý herec, ale i...
- Profesor** Mlčte, Monsieur!
- 3.herec** *(zmaten)* Mám to v partu...
- Profesor** Pane Kerženceve! Cítíte-li potřebu vystoupit ze svého textu...
- Keržencev** Ano, ano... *(Prvnímu herci)* Chci vám vřele poděkovat, pane prokurátore, že se přímo účastníte této hry na pravdu, abyste mohl poznat zblízka. S vaší pomocí jistě dokážu profesorovi, jak směšně se mýlí! - Vy jste to chtěl, profesore!
- Profesor** Přál bych vám, abyste to dokázal, pane Kerženceve. Prosim, pokračujte...
- Keržencev** *(Třetímu herci)* Pokračujte!
- 3.herec** *(se podívá pro jistotu na Profesora, a když kývl, opakuje svůj text)* ...Ovšem pan Saveljov je nejen proslulý herec, ale i ředitel divadla. Obtěžuje se k vám, aby si objasnil jiné šibalství, dá-li se to nazvat tak mírně.

Pavel Kohout

- Keržencev** Enchanté, Monsieur. Je suis à vous.
- 3.herec** Zmínil jsem se panu Saveljovi, že jste vybral od studentstva pětasedmdesát rublů. Avšak jeho účetní tvrdí, že jste mu odevzdal pouhých šedesát.
- 4.herec** Šedesát, pane řediteli! Na kopějku!
- 3.herec** Co nám k tomu řeknete, Kerženceve. Neoznámil jste mi předtím sám, že se vybralo sedmdesát pět?
- Keržencev** Ano, Spectabilis, sedmdesát pět.
- 3.herec** To mne ovšem, to mne velmi překvapuje, Kerženceve. Dosud nikdy jsem vás nepřistihl při lži, natož při, ano, musel bych to nazvat zpronevěrou!
- Keržencev** Doufám, Spectabilis, že vás nezklamou ani v budoucnu.
- 3.herec** Jak nám tedy vysvětlíte...?
- Keržencev** Nerad bych vysvětloval, Spectabilis. Pravda je, že tržba činila pětasedmdesát rublů.
- 3.herec** A vy mi to říkáte jen tak?!
- 1.herec** (který si dosud bedlivě prohlížel místnost i Kerženceva) Odpusťte, že se vměšuji, pane děkane, ale nechce tím snad pan Keržencev taktně naznačit, že stejnou částku odevzdal mému účetnímu?
- 4.herec** Pane řed...
- Keržencev** Děkuji vám, že jste mě správně pochopil, pane Saveljove.
- 3.herec** Jak tomu mám rozumět...?
- 1.herec** (se obrátí na čtvrtého herce) Nevysvětlíte nám to vy, pane účetní?
- 4.herec** (poklekne na kolena a sepne ruce) Pane řediteli, to je naposled, při smrti mých dětí naposled!
- 1.herec** Řekl jsem vám x-krát: ještě jednou - a bylo to naposled. Tentokrát neřeknu nic.
- 4.herec** Smilování...!
- 1.herec** Jste propuštěn! A škodu nahradíte!
- Keržencev** Ta groteskní scéna mi prozradila, jak málo jsem ještě hercem a jak snadno mohu vypadnout z role. Byla tak nesmyslná, že se mi chtělo vytáhnout těch patnáct rublů z kapsy, abych se přesvědčil, že nesním.

Ubohý vrah

- Profesor** Vy jste je opravdu...
- Keržencev** No ovšem. Ale nemohl jsem tušit, že je účetní v situaci, kdy se přiznává k nespáchanému, aby získal obvyklé odpuštění.
- 4.herec** Pane řediteli, neničte mě!
- 1.herec** Zničil jste se neodvratně sám, protože jste málem zničil nevinného.
- 4.herec** (řve) Mám ženu a děti! Dal mi jen šedesát rublů, přísahám. Je to sprostý zloděj!
- 1.herec** Ještě slovo, a zavolám policii. Myslím, že důvodů mám dost!
- 4.herec** Ne, proboha ne... Proboha...! (stahuje si klotové rukávy a zdrceně odchází)
- 1.herec** Prosim vás, milý pane Kerženceve, abyste mě laskavě omluvil. Jsem hotov poskytnout vám jakoukoli satisfakci.
- Keržencev** Mám jedinou prosbu, pane Saveljove. Je to první člověk, kterému jsem bezděky ublížil. Dovolil byste mi, abych vyrovnal jeho dluh ze své apanáže? (vytáhne z kapsy peníze) Podívejte se, je to i pokyn shůry: mám u sebe náhodou právě patnáct rublů.
- 1.herec** Dobrých lidí je příliš málo, aby bylo možné odmítnout jim cokoli, natož přání jako vaše. Spectabilis pan děkan jistě dovolí, abych vás oplátkou pozval na oběd do Uměleckého klubu.
- 3.herec** Do Umělec...upřímně řečeno, jinému studentovi bych to...ale když Mistr...nemusím vám ani říkat, Kerženceve, že je to projev mé nejvyšší důvěry.
- Zřízenec, který sleduje text, udeří na gong. Keržencev vezme Prvního herce důvěrně pod paži a odvádí pod pódium, na němž probíhá přestavba.*
- Keržencev** Tou jsem si byl jist. Teď jsem se chtěl dovědět, čím jsem přelstil jeho!
- 1.herec** Koho...?
- Keržencev** Saveljova, pane prokurátore, Zkušného herce, který před hodinou přelstil na scéně všechny postavy Moliéra a přiznám se, občas i mne v publiku, přestože jsem byl ke všem hercům nadmíru kritický. Musel jsem si znovu ověřit, co jsem objevil té noci, kdy zemřel můj otec.
- Zřízenec přinesl stůl a židle, karafu a sklenice. Jiný zřízenec v číšnické vestě nalévá vodu. Hudebníci spustí dobový*

Pavel Kohout

kavárenský šlágr. Oba se vrátili na pódium a usedli. Saveljovu zapalují viržinko.

- Keržencev** Promiňte, že se vracím k té smutné historii, ale proč jste uvěřil neznámému studentu? Mohl jsem vás podvést snadněji než vás účetní.
- 1.herec** Nemohl, pane Kerženceve.
- Keržencev** Jak to můžete vědět?
- 1.herec** Věděl jsem to, už když jsem vstoupil do vašeho pokoje.
- Keržencev** Soudíte-li můj spartánský pořádek, musím vás upozornit, že nejlépe uklizené příbytky mají vězňové.
- 1.herec** Soudil jsem něco jiného.
- Keržencev** Co...?
- 1.herec** *(zvedá číši)* Vaše oči.
- Keržencev** *(uchopí číši, vyskočí a řekne vzrušeně Profesorovi)* Nemýlil jsem se!! *(rychle však usedne a odsune číši od sebe)* Bojím se, že jste si pozval špatného společníka, pane. Umíte-li číst v mých očích, musíte také vědět, že jsem krom jiného odporný abstinent.
- 1.herec** *(vypije a luskně prsty, aby mu nalili znovu)* Třeba jsme se potkali, abych to napravil.
- Keržencev** Nepřipadá mi to jako nedostatek...
- 1.herec** Uznávám, že při vašem povolání je to dokonce přednost, já sám věřím spíš střízlivým lékařům. Ale chcete být opravdu lékařem?
- Keržencev** Proč myslíte, že nechci...?
- 1.herec** Neřekl jsem, že nechcete. Ale co když je ve vás i jiné nadání, o kterém nemáte tušení?
- Keržencev** Jaké...?
- 1.herec** Co když by vám spíš než skalpel slušel divadelní kord?
- Keržencev** To všechno čtete v mých očích...?
- 1.herec** To už si v nich přečetl Scapin. *(pozvedne k němu číši a vypije; zřízenec mu dolévá)*
- Keržencev** Scapin...?
- 1.herec** Neseděl jste při představení uprostřed první řady?

Ubohý vrah

- Keržencev** Jak to víte? Bylo nás tam na tři stal
- 1.herec** Neměl jste pocit, že se dívám právě na vás?
- Keržencev** Takový pocit má snad každý divák...
- 1.herec** Jenomže herec, pane Kerženceve, hledá mezi všemi jednu tvář. Takovou, která by mu nahradila zrcadlo. A najde-li ji, je lepší, než kdykoli jindy.
- Keržencev** Čím to je?
- 1.herec** Taková tvář patří člověku, který cítí shodně s ním, ale na rozdíl od něho má možnost odstupu. Znáte řeč Hamleta k hercům? Výraz té tváře prozradí herci, kdy zbytečně podehrává, a kdy naopak zbytečným patosem ničí křehkou myšlenku. Takovou tvář jsem dnes našel uprostřed první řady. Proto bych vám byl uvěřil proti svému účetnímu, i kdyby nekradl už dřív. *(připije mu; zřízenec opět dolévá)*
- Keržencev** Nechápu, jak je to možné...vůbec o tom nevím!
- 1.herec** Vy jste nikdy nechtěl být umělcem?
- Keržencev** Ve snu mě nenapadlo.
- 1.herec** Možná, že jste a nevíte o tom. Čím déle vás vnímám, tím víc tomu věřím.
- Keržencev** Bojím se, že se mýlíte, pane.
- 1.herec** Proč jste řekl - bujím se?
- Keržencev** Nevím - napadají mne s vámi zvláštní myšlenky. A přece každý, kdo mě zná, by řekl, že jsem skoro pedant. Můj zesnulý otec, sám bohem, z toho býval zoufalý.
- 1.herec** Strom padl dřív, než jablko dozrálo.
- Keržencev** Ano, musím přiznat, že mě divadlo uvádí do jakéhosi podivného tranzu...ale přitom jsem neměl a nemám jiný cíl, než stát se poctivým lékařem...
- 1.herec** Snad vás může zajímat, že jsem doktor obojího práva.
- Keržencev** Vy!! A jak jste se stal hercem??
- 1.herec** Kdosi mi řekl, co já vám. A proto bych považoval za řízení osudu, kdybych někomu prokázal stejnou službu. Divadlo je šestý smysl, běda, když není, škoda, když zplaní. Poznáte-li časem, že jsem ve vás rozezněl tón, který přehluší ostatní, nabízím vám svou pomoc.

- (znovu zvedá číši) Na váš talent, pane Kerženceve. (vypijí) Vy jste se napil!
- Keržencev** (s dětským úžasem) Já jsem se napil?!
- Oba se rozesmějí, pak Keržencev vstane, zahodí číši, dává znamení k přestavbě a odvádí Prvního herce se scény.*
- Keržencev** Ale opil jsem jeho, pane prokurátore, neboť uvěřil, že to byl on, kdo objevil jiskru v popelu. Takže od té chvíle mě po dva roky úporně zasvěcoval do tajů herectví, zatímco já se vzpíral jako chytrá žena, která ví, jak nejspíš dosáhnout manželství. (vykřikne na hudebníky, kteří stále ještě hrají dobový šlágr) Numéro troisième!
- Hudebníci naváží slavnostní znělkou. Druhý herec vystoupí v taláru a s rektorským řetězem mezi dvěma zřízenci, kteří nesou insignie.*
- 2.herec** Protože pan Anton Ignatěvič Keržencev dostal předeepsaným ustanovením, prohlašuje se doktorem Medicinae Universae.
- Keržencev** Konečně!
- Hudebníci zahrají tuš. Vystoupí Třetí herec v žaketu a s otevřenými deskami, dva zřízenci drží vedle něho klíč a sošku Spravedlnosti.*
- 3.herec** Protože doktor Anton Ignatěvič Keržencev splnil požadovanou podmínku, ustanovuje se univerzálním dědicem Ignata Antonoviče Kerženceva.
- Keržencev** Konečně!!
- Čtvrtý herec vyběhne na pódium v pláštěnce kamelota a s balíkem novin přes ruku.*
- 4.herec** Skandál v petrohradské společnosti! Doktor Keržencev, dědic advokáta Kerženceva, odešel k divadlu!
- Keržencev** Konečně!!!
- Vzadu na pódiu zaplane reflektor, namířený dopředu. Za ním nezřetelně probleskují tváře zřízenců a herců, kteří tleskají a volají Bravo a Bis. Keržencev se jim dozadu klaní, dokud je nezakryje meziopona. Přibíhá První herec a obejmě ho.*
- 1.herec** Antone! Proměnil jsi skandál v senzaci! Je to úspěch! Úspěch!
- Keržencev** Váš, Alexeji Konstantinoviči!

- 1.herec** Ty jsi stál na scéně, ne já!
- Keržencev** Vy jste mi dal svou zkušenost i svou roli.
- 1.herec** Od chvíle, kdy jsem uviděl tvé oči, věděl jsem, že mám bratra!
- Keržencev** Přeju si, aby vás nikdy neklamaly!
- Obejme ho rovněž. Rozsvítí se lustr, zřízenci přivázejí hlubokou lenošku, orchestr začne hrát valčík, přibíhá Třetí herečka s vycpaným korzetem.*
- 3.herečka** Très bien! Magnifique! Všichni jsme uchvá...!
- Profesor** Pardonnez-moi, s'il vous plaît.
- Orchestr zmlkne, Třetí herečka se nerozhodně zastaví. Keržencev se zlostně cbrací.*
- Keržencev** Co se děje?
- Profesor** Chtěl bych vědět, pane Kerženceve: To bylo co? Přetvářka nebo pravda?
- Keržencev** Proč přetvářka? Neměl jsem v životě jiného přítele než jeho.
- Profesor** Cítil jste se mu tedy opravdu zavázán?
- Keržencev** Proč zavázán? Nepotřeboval jsem ho víc než on mě.
- Profesor** K čemu potřeboval on vás?
- Keržencev** Pochopí-li člověk, že jeho hvězda hasne, je dobré, když objeví novou sám a dřív než jiní. Její lesk padá znovu i na něho.
- Profesor** Ale z čeho jste usoudil, že jeho hvězda hasne?
- Keržencev** Právě z toho, profesore. Z toho, že uviděl mou.
- Luskne prsty, hudba opět hraje valčík, První herec s číši v ruce klesne do lenošky, přibíhá Třetí herečka a tiskne Keržencevovi ruku.*
- 3.herečka** Très bien! Magnifique! Všichni jsme uchvázeni! Poprvé v životě jsem zatoužila být Julií!
- 1.herec** Škoda, že teprve teď, madame.
- 3.herečka** (ho spatří a zarazí se) Ach, Alexeji Konstantinoviči...ale když jsem vzpomněla i na vašeho Romea, nemohla jsem se rozhodnout, komu bych dala přednost...

- 1.herec** Co někomu z Kapuletů? (vezme z tácu procházejícího zřízence v livreji sklenici vodky a obrátí ji do sebe)
- 3.herečka** Vy zlý! (nastavuje Keržencevovi ruku k políbení) Irina Pavlovna Kurganovová. Také náš dům je vám otevřen, přijímáme každou středu. Nous serrons heureux de vous saluer...
- Zaplašila ji vznešeně oblečená a velitelsky vystupující Čtvrtá herečka s nádherným účesem.
- 4.herečka** (Keržencevovi) Mes compliments, monsieur. Konečně se na naší nudné scéně objevil někdo, komu jsem uvěřila, že by za lásku platil životem.
- 1.herec** Na rozdíl od vás, kněžno, svým.
- 4.herečka** (ho spatří, ale nezarazí se) Teď snad pochopíte, jak je nebezpečné rozdávat marnotratně vlastní role, mon cher.
- 1.herec** Omyl, ma chere. Role i ženy nás opouštějí samy. (vezme z podnosu procházejícího zřízence další sklenici a opět vypije naráz)
- 4.herečka** Vidím, že máte obvyklou společnost. Mohl byste mi alespoň představit svého žáka?
- 1.herec** (těžce vstane z křesla) Excusez-moi...Anton Ignatěvič Keržencev, můj přítel. Kněžna de Cliche-Turomel, má...paní tohoto domu i všech jeho návštěvníků.
- 4.herečka** (Keržencevovi) Voulez-vous danser, monsieur?
- Keržencev** Nemám velký dar pro moderní tance...
- 4.herečka** Nevadí. Povedu vás.
- 1.herec** Šťastnou cestu, bratře...pozdravuj známé kraje...
- Vezme si další vodku a vypije melancholicky do dna.
Keržencev tančí, Čtvrtá herečka se k němu tiskne stále víc.
- Keržencev** Zdálo se mi, že přišel kvůli vám...
- 4.herečka** Myslíte? Ale tohle je náš večer, a když už vás náhoda zavedla pod mou střechu, musím se přece starat o vás.
- Keržencev** To nebyla náhoda, kněžno, to byl on.
- 4.herečka** Přenechte mi, pane, abych sama řídila své kroky. Ostatně vyzvání k tanci zdaleka neznámá vyzvání k vyznání. O čem tedy mluvíte?

- Hudba zmlkne, zastavili se, Čtvrtá herečka se vymaní z jeho objetí, rozhlédne se. Je náhle záměrně chladná.
- 4.herečka** Vzdálili jsme se. Dovedte mne zpátky, pane.
- Nabídne mu rámě. Keržencev si ho nevšímne, hrubě vezme její tvář do svých dlaní a pánovitě ji políbí na ústa.
- 4.herečka** (když ji pustí, ohromena) Pane, co to děláte...?
- Keržencev** Líbám tě, ma petite. Bolí to?
- Znovu ji k sobě strhne. Když jeho sevření povolí, sveze se Čtvrtá herečka k jeho nohám.
- 4.herečka** Na co čekáš... Jsem tvá... Vezmi si co chceš...!
- Keržencev** Dobře...(strhne jí skvěle načesanou paruku a obnaží ubohé myši vlasy) Třeba se mi hodí. Je vous dis adieu, ma chere.
- Čtvrtá herečka, pokořená a zlomená, začne vzlykat.
Profesor pokročí k pódiu, ale Keržencev zareaguje rychleji a skokem je u Prvního herce.
- Keržencev** Ne, teď mluvím já! Pane prokurátore! Líbilo se mi podlézat těm, které jsem přezíral a líbat se s těmi, které jsem nenáviděl, protože mi to dávalo pocit převahy, cítil jsem se tak svobodnějším a silnějším než oni. Ale zato jsem nikdy, nikdy! nepoznal tu nejnižší formu zotročení člověka člověkem - sebeklam. Čím více jsem lhal jiným, tím pravdivější byl k sobě samému. A když teď tu pravdu, ať je sebehorší, dobrovolně odkryvám, pak rozhodně ne, aby dala podnět k dalším povrchním hypotézám. Ano, mluvím o vás, profesore! Co se vám jistě jeví jako příznak vyšinutosti, bylo ve skutečnosti abnormálně normální.
- Profesor** Nechci to vyloučit, ale nepostřehl jsem v čem. Mohl byste to objasnit?
- Keržencev** Mohl. Jistěže! Řekl jsem, že nejsvětlejším dílem přírody se mi od dětství jevil rozum. Zbývá dodat, co z toho vyplývá samo: za největší vadu lidského organismu jsem považoval a považuji cit - nepřerušujte mě! - myslím tu vlastnost, která je protipólem rozumu, tu bezbřehou temnou vášň, maskovanou slovem láska, která boří chrám mozku a vydává člověka na pospas nevypočitatelným silám. A jejím ztělesněním, pane prokurátore, jejím zlým duchem byla pro mne žena.
- Profesor** Která, pane Kerženceve?

- Keržencev** Kterákoli! Veškerá! Každá, počínaje špinavou Kátou a kněžnou Cliché-Turomel nekonče, protože jsem poznal, že každá, bylo to úděsné, jakákoli, bez rozdílu a bez výjimky touží jen v lepkavém pižmu propocených loží pářit se, hekat, slintat, olizovat jak svině s kancem...*(změní hlas jako by mluvil za jinou osobu)* Hamlete, už přestaň! Tvá slova srdce zraňují jak dýky! *(opět svým hlasem. Vytřeští zrak a ukazuje do prázdna)* Vojáci nebe, strážní andělé, chraňte mne svými všemocnými křídly! Co přeješ si, ty strašný přelude?? *(znovu změni hlas)* Proboha, co ti je... *(přestane hrát a obrátí se k hercům; křičí)* Královna! Proč tu není královna??
- První herečka, která neustále sledovala text, vylekaně vstane a začne v něm horečně listovat. Role jí vypadne z ruky a listy se rozletí. Všeobecný zmatek.*
- Keržencev** *(řve)* Vzali jste mi kord, příbory, dokonce sklenice! Dobře! Ale proč jsi mi vzal i mou královnu, ty, ty...
- Vrhá se vpřed a není dost jasné, chce-li napadnout Profesora, anebo Prvního herce, který uklidňuje První herečku. V tu chvíli surově, ale zato stručně zasáhnou zřízenci. Ve vteřině ho drží jako v kleštích.*
- Profesor** *(velitelsky)* Klid! Jestli se neuklidníte, dostanete svěrací kazajku a skončíme! *(sám se uklidňuje)* Zmýlili jste se, pane Kerženceve! Vynechal jste řadu scén. Královna ještě nevstoupila do hry.
- Keržencev** *(se dá do smíchu tak srdečného a tak málo podobného smíchu bláznů, že stisk ošetřovatelů automaticky povolí)* Všimněte si, pane prokurátore, jak málo našemu profesorovi stačí, aby zavřel člověka mezi šilence!
- První herec otáčí nechápavě hlavu k Profesorovi, ale zdá se, že profesor je neméně překvapen.*
- Keržencev** Myslíte, že nevím? Nejdřív musí přece vystoupit Roxana! - Odpusťte mi tu malou přetvářku, pánové, byla nezbytně nutná, abyste pochopili ty velké.
- Profesor dá pokyn, aby Kerženceva pustili. První herečka opět usedla a skládá rozechvěle stránky textu, které jí všichni podávají. Zřízenci přinášejí herecký stůlek se zrcadlem.*
- Keržencev** Alors! Cherchons la Femme! Dobré jítro, Alexeji Konstantinoviči...
- 1.herec** *(se stará dosud o První herečku)* Jste v pořádku...?
- 1.herečka** Ano, děkuji vám...

- Keržencev** *(opakuje netrpělivě)* Dobré jítro!!
- 1.herec** *(si dává rychle na hlavu obklad)* Dobré jítro, mon frère!
- Keržencev** Není vám dobře?
- 1.herec** Trochu jsem zas včera pil. A když jsem se na sebe podíval, napadlo mě si zahrát Cyrana. Mám roli i pro tebe.
- Keržencev** O čem je hra?
- 1.herec** Andělská Roxana miluje krásného Kristiána jen pro duši, kterou objevuje v nádherných dopisech. Teprve léta po jeho smrti zjistí, že je psal ošklivý bratránek Cyrano.
- Keržencev** Je tak jisté, že opravdu nevěděla?
- 1.herec** Proč by to předstírala?
- Keržencev** Aby měla tu krásnou duši i to krásné tělo. Jinak by musela jedno oželeť.
- 1.herec** *(se směje)* To bys nebyl ani ty, Kerženceve... Ne, opravdu netušila, takže po smrti Kristiána vstoupí do kláštera.
- Keržencev** A kdopak nám ztělesní tu pohádkovou bytost, aby publikum neprasklo smíchy?
- 1.herec** Dovol, abych tě představil. *(První herečce)* Mademoiselle, c'est mon ami Keržencev, de qui j' ai vous raconté!
- 1.herečka** *(dojde k nim)*
- 1.herec** *(Keržencevovi)* Taťána Nikolajevna, naše nová kolegyně.
- Keržencev** *(na ni pohlédne a jako by byl raněn obrací se k ostatním)* Professore! Pánové! Každé obsazení připouští toleranci, ale to už je příliš! To že je Táňa? Tahle?? Je proteste! Je proteste!!
- 1.herečka** *(se prudce otočí a chce odejít)*
- 1.herec** Restez, madame, je vous en prie!
- 1.herečka** Je ne peux pas!! To je nesnesitelné...!
- 1.herec** Mais c'est necessaire! Vydržte! Je to naše povinnost!
- Profesor** *(Keržencevovi)* Jste herec. Máte imaginaci. Představte si tedy, že je to vaše Táňa s odstupem času. Táňa, kterou poznamenalo utrpení. Nuže?!

Pavel Kohout

- Keržencev** *(jde k ní, pokleká, líbá jí ruku)* Táňo! Má ubohá Táňo, odpusťte mi! Já jsem jen chtěl, aby vás viděli takovou, jaká jste mě v tom zimním ránu navždy vyšinula z dráhy. Nemohu si ani představit, jak jste bývala krásná, jak se vaše oči smály i tehdy, když chtěly plakat. A je-li dnes váš obličej šedivý a vaše ruka připomíná rukavici, pak jsem vinen já, Anton Ignatěvič Keržencev, který je tím skutkem dvojnásobný vrah...
- Profesor** *(po chvílce)* Myslím, že ta pauza patří už k další scéně...
První herečka vymanila svou ruku z Keržencevových dlaní a pomalu odchází. Její místo zaujme První herec.
- 1.herec** Kerženceve?!
- Keržencev** *(zvedne hlavu a je náhle zcela jiný člověk, tichý, pokorný)* Ano...?
- 1.herec** Co je s tebou?
- Keržencev** Co má se mnou být?
- 1.herec** Proč nemluvíš?
- Keržencev** A co mám říkat?
- 1.herec** Svůj text.
- Keržencev** Jaký text?
- 1.herec** Usnul jsi, nebo jsi opilý? Přestal jsi mluvit uprostřed monologu.
- Keržencev** *(se probírá)* Promiňte, Alexeji Konstantinoviči, není mi dobře.
- 1.herec** *(mu položí ruku na čelo)* Ty máš horečku.
- Keržencev** Ano, zdá se mi.
- 1.herec** Běž si lehnout, bratře, budu zkoušet i za tebe. Cyrano a Kristián jsou beztak rub a líc téže mince.
- Keržencev** Ano...
- 1.herec** Je to jako ve hře, Tatáno Nikolájevno, i tam ho ztrácíte dřív, než vám dokázal říct, co jste od něho chtěla slyšet. Jdi a uzdrav se své Roxaně, Kerženceve. *(chce ho poslat pryč, ale Keržencev se vzepře)*
- Keržencev** Ne...! Ještě nezazněla ta věta...
- Profesor** Je to vaše věta, milostivá.

Ubohý vrah

- 1.herečka** *(se vzpamatovala a vstává)* Uzdravte se brzo, milý Antone Ignatěviči...
- Keržencev** *(opakuje tu větu, jako by měla klíčový význam)* Uzdravte se brzo...milý Antone Ignatěviči... *(zvedne hlavu vzhůru)* Veliký Bože! Proč jsi mě nejdřív učinil zlým a teď mi seslal tuto ženu, proč ses nerozhodl pro jedno či pro druhé? Anebo...Bože můj, sesíláš mi ji právě proto, aby ve mně zahubila zlo? Pak jsi opravdu Vševědoucí, protože její první pohled způsobil, že jsem byl zas nevinný a čistý jako dítě. A její hlas... Uzdravte se brzy, milý Antone Ignatěviči...
- Pane, řekne-li mi tato žena Ano, nezaváhám obětovat cokoli, neboť jen v ní budu mít víc, než kdybych měl bez ní všechno. A jsi-li skutečně Všemohoucí, dej, ať mohu dnes, pátého ledna, koupit na petrohradském nádraží růže.
- 2.herečka** *(přibíhá s otepí umělých květů)* Růže! Čerstvé růže! Kupte růže!
- Keržencev** Díky! - Hej! Hej! Sem! Kolik?
- 2.herečka** Po rublu, vaše blahorodí. Přišly z Holandska lodí...
- Keržencev** Neptám se, co stojí, ale kolik jich máš!
- 2.herečka** Padesát, vaše blahorodí...
- Keržencev** Sto by nebylo?
- 2.herečka** Ne, vaše blahorodí. Jsou po rub...
- Keržencev** *(jí vtiskne bankovku a odstrčí, protože už zastavuje Čtvrtého herce)* Průvodčí, je to jediný vlak na Moskvu?
- 4.herec** Jediný, blahorodí.
- Keržencev** A jediný spací vagón?
- 4.herec** Jediný, blahorodí.
- Keržencev** Kolik minut zbývá?
- 4.herec** Pět minut, blaho...
- Keržencev** Poslyš! Čekám dámu. Přijde zřejmě na poslední chvíli. *(dává mu bankovku)* Chtěl bych s ní deset minut mluvit, rozumíš!
- 4.herec** Blahorodí promine, ale to není...
- Keržencev** *(mu podá druhou bankovku)* Pět minut!
- 4.herec** Rozkaz, bla...

Pavel Kohout

- 3.herec** *(s monoklem vede Třetí herečku)* Promiňte pane, mám tu čest s panem Keržencevem?
- Keržencev** *(nepřítomně)* Ano...
- 3.herec** Plukovník hrabě Bělickij s chotí. Patříme k vašim obdivovatelům.
- 3.herečka** Viděla jsem Cyrana třikrát jen kvůli Kristiánovi.
- Keržencev** A co je mi po tom?
- 3.herec** *(koktá)* Vy jste patrně nerozuměl...jsem plukovník hrabě...
- Keržencev** Jděte k čertu! *(opustí je a rozběhne se vstříc První herečce)* Taťano Nikolajevno!!
- 3.herečka** Opusťte, netušili jsme... *(Třetímu herci)* Tak je to přece pravda.
- 1.herečka** *(které oblékli cestovní plášť a podali malý kožený kufřík)* Antone Ignatěviči! Jaká náhoda! Jedete do Moskvy? To je báječné.
- Keržencev** Řekněte slovo a pojedu na kraj světa.
- 1.herečka** *(se rozesměje)* Vtipný jako vždycky. *(spatří růže)* Opusťte, nebudu rušit.
- Keržencev** Rušit? Koho??
- 1.herečka** Vidím, že se loučíte.
- Keržencev** Naopak: já vítám.
- 1.herečka** To jste si spletl nástupiště. Odtud jede vlak do Moskvy.
- Keržencev** Vítám přece vás, Taťano Nikolajevno.
- 1.herečka** Ale já odjíždím...
- Keržencev** A já začínám slavit váš příjezd.
- 1.herečka** Jste veselý člověk, Antone Ignatěviči. Těším se, až vás opět uvidím. Myslím, že jsem přišla právě včas. Buďte sbohem.
- Keržencev** *(jí zastoupí cestu)* Nebojte se. Máme ještě celých pět minut.
- 1.herečka** *(hledí kamsi na hodiny)* Ale...
- Keržencev** Podplatil jsem průvodčího.
- 1.herečka** Ale proč?
- Keržencev** Protože jsem s vámi chtěl mluvit.

Ubohý vrah

- 1.herečka** Mluvíte se mnou každý den...
- Keržencev** Slova, která napsal jiný.
- 1.herečka** Cyrano...
- Keržencev** K čertu s ním. Já nejsem Kristián, Taťano Nikolajevno. Jsem Anton Ignatěvič Keržencev! Já mám i duši.
- 1.herečka** Můj milý, teď vám opravdu nerozumím. Mám pocit...
- Keržencev** Mýlíte se! Mýlíte se, máte-li pocit, že jsem pil.
- 1.herečka** Ne, to jsem...*
- Keržencev** Nepil jsem přesně pětapadesát dnů. Pětapadesát - to vám neříká nic?
- 1.herečka** Co mi to má říkat?
- Keržencev** My dva se totiž známe - pětapadesát dnů.
- 1.herečka** *(se znovu rozesměje)* A jste ke všemu vynalézavý. Bylo to hezké, ale musím opravdu jít. Ráno mě čekají rodiče.
- Keržencev** Táňo! *(zastavila se)* Ano... Táňo...! Řekněte jim, že jeden člověk, který v životě nikdy nikoho o nic neprosil, požádal dnes večer o vaši ruku.
- Viděl, jak se ochromeně koušla do rtů a už vztáhl ruce, aby ji objal, když tu se dala potřetí do smíchů, dlouhého a uvolněného. Zírá na ni bezeslova.*
- Hudebník** *(zvoni k odjezdu)*
- 1.herečka** *(se konečně přestane smát)* Opusťte, prosím vás. Ty růže, ten hlas...málem jsem vám uvěřila!
- Keržencev** *(ze sebe vyrazí)* Proč málem...?
- 1.herečka** Prozradily vás vaše oči. Sbohem.
- Keržencev** *(se přinutí k úsměvu)* Nashledanou. *(ona rychle odchází. Jemu zmizí úsměv ze rtů a pohlédne vzhůru)* Řekl Jsi - Peklo? Tak si buď po tvém. I kdybych jí mohl odpustit slova, ten smích jí neodpustím nikdy. - Boj se každého mého úsměvu, Taťano Nikolajevno, protože s tvým smíchem do mne vstoupilo peklo a já ti se smíchem peklem splatím. *(vykřikne)* Pít!!
- Přiskočí jeden ze zřízců a podává mu sklenici, do které nalil ze džbánu vodu.*

Pavel Kohout

- Keržencev** *(se napije a vyprskne)* Cos mi to nalil, mizero!?
- Zřízenec** Vodu...
- Profesor** Promiňte, pane Kerženceve, sklepník se zmýlil. Pošlu vám zkušenějšího. *(na jeho pokyn převezme sklenici s vodou Druhý herec, který se opásal zástěrou)*
- 2.herec** Ochutnáte, blahorodí?
- Keržencev** *(se napije, válí vodu po jazyku, pak naráz vypije celou sklenici a na jeho tváři se objeví výraz uznání)* Mhm! Očistný oheň.
- 2.herec** Starka z tulské oblasti. Dvakrát pálená speciálně pro nás.
- Keržencev** Ještě! Našel jsi, co jsem hledal. Na! *(hodí mu rubl)*
- 2.herec** Bůh vám žehnej, blahorodí. *(bere sklenici od zřízence, který dolil ze džbánu vodu)*
- Keržencev** Sklepničíš dlouho?
- 2.herec** Čtyřicet let, blahorodí.
- Keržencev** *(vypije opět)* Dobrá je. Ale duši mi nezahřála. Máš něco, čím se zahřeje duše?
- 2.herec** Záleží na tom, co ji zmrazilo, blahorodí.
- Keržencev** Urážka.
- 2.herec** Urážku neutopíš. Urážka se dá jenom smýt, blahorodí.
- Keržencev** Tak. A čím, neřekl bys mi?
- 2.herec** Zdá se mně, že to víte, blahorodí.
- Keržencev** Od tebe to chci slyšet!
- 2.herec** Pomstou.
- Keržencev** To tys řekl, ne já!
- Hudba opět hraje valčík. První herec má znovu v ruce číši; kolem se tančí.*
- Keržencev** Dobrou noc, Alexeji Konstantinoviči.
- 1.herec** Dobrou noc, mon Frère. Jdete oba?
- Keržencev** Vyřídíte Tatáně Nikolajevně mé poručení.
- 1.herec** Co...? Ty ji nevyprovodíš?

Ubohý vrah

- Keržencev** Myslel jsem, že ji doprovodíte vy.
- 1.herec** Proč já...?
- Keržencev** Zdá se mi, že se vám líbí. Nebo se mýlím?
- 1.herec** To není důležité. Pro celý Petrohrad existuje jeden jediný ideální pár: ona a ty.
- Keržencev** Kdo jiný než vy by měl vědět, že existuje pouze ve světle ramp.
- 1.herec** Když jsi začal, řeknu ti to: Měl jsem sám pocit, že ses do ní zamiloval.
- Keržencev** Já???
- 1.herec** Že ses dokonce zamiloval poprvé v životě. Vždycky se mi zdálo, že je to jediný cit, který ti byl odepřen. Proto jsem ti přál.
- Keržencev** Vy...?
- 1.herec** Je divné, když bratr bratrovi přeje štěstí?
- Keržencev** Když jde o ženu, s kterou by mohl být šťasten sám?
- 1.herec** *(si bere novou číši)* Sám můžeš leda umřít. K lásce musí být nejmíň dva.
- Keržencev** Co když ona chce být šťastná s vámi?
- 1.herec** Nesmysl. Ne, to je úplný nesmysl! Nechme toho, Antone, dobrou noc.
- Keržencev** Alexeji Konstantinoviči! Proč nechcete uvěřit?
- 1.herec** A proč bych měl? Neřekla nikdy jedinou větu...
- Keržencev** Dovolte mladšímu bratrovi, aby vám připomněl tak samozřejmou věc, že to nebývá žena, kdo řekne slovo, které odemkne všechna ostatní.
- 1.herec** Ne...ne! Buď ujistěn, že bych nikdy nezkřížil cestu člověku, kterého mám rád - natož tobě.
- Keržencev** V tom případě musíte vědět, že jsem nikdy nemiloval Tatánu Nikolajevnu jinak, než jako postava hry. Když spadne opona, je pro mne jedna z kolegyň - nic víc.
- 1.herec** Jak je to možné, Antone!
- Keržencev** Nevím.

Pavel Kohout

- 1.herec** Nemůžeš popřít, že je to nejušlechtlejší bytost v celém Petrohradě!
- Keržencev** Je nesmyslné, když bratr bratru přeje to nejlepší?
- 1.herec** Ubohý Kerženceve, ty nevíš, co odmítáš!
- Keržencev** Ubohý Saveljove, ty také ne!
- 1.herečka** Pánové, mohu se uchýlit pod vaši ochranu? Ale vy máte patrně soukromý rozhovor...
- Keržencev** Mýlíte se, Taťáno Nikolajevno! Alexej Konstantinovič nevynechá žádnou příležitost, aby nemluvil o divadle.
- 1.herečka** Mám s tím své zkušenosti...
- Keržencev** Někdo vás pronásleduje?
- 1.herečka** Přítomní pánové se zřejmě vsadili, kdo mě doprovodí domů. Obávám se, že to skončí skandálem a nevím, jak mu zabránit.
- Keržencev** Alexej Konstantinovič právě uvažoval, že vás jako váš ředitel doprovodí sám.
- 1.herec** Budete-li ovšem chtít, protože stejně vám může posloužit...
- 1.herečka** *(ho přeruší s úsměvem)* Pourquoi pas? Přijímám to dokonce s radostí. *(zavěsí se do Saveljova)* Dobrou noc, Antone Ignatěviči.
- 1.herec** *(v rozpacích)* Népůjdeš s námi? Chtěl jsi...
- Keržencev** Myslím, že se přece jenom zdržím. Dobrou noc. *(První herec s První herečkou odcházejí)* Dobrou noc! Spěte sladce a-čert vás vem! - pokud možno spolu!
- Profesor** Co to znamená, pane Kerženceve? Ženu, kterou miluji, přenechat jinému? Co říkám přenechat - vy jste je dokonce svedl dohromady lépe, než by to dokázal nejaskářejší osud! Jaká to měla být pomsta?
- Keržencev** Geniální, profesore! Geniální jako já. A stejně krutá jako její smích na petrohradském nádraží. Musela ho mít, mít jako měřítko, aby pochopila, co ztratila. Musela zažít blízkost jeho poddajnosti a nerozhodnosti, jeho opilství a kocoviny, jeho věčné migrény, jeho nezpůsobilost milovat a být milován. A musela mít - jak perverzní rozkoš mě naplňovala ta představa - musela mít i jeho ochablá objetí, aby si připomněla, jak ji sotva před hodinou - a to jenom na scéně - jak jinak ji objímal Anton Ignatěvič Keržencev. A já jsem jen čekal jako zlý bůh na tu vítěznou vteřinu, kdy mi přizná svou prohru.

Ubohý vrah

- Profesor** Abyste jí odpustil?
- Keržencev** Já neodpouštím, profesore. Já nikdy neodpouštím.
- Profesor** Co jste měl tedy v úmyslu?
- Keržencev** Ať řekne svůj text, profesore. Ať ho vysloví, a já udělám, k čemu jsem se chystal celé dlouhé týdny. Viděl jsem ten okamžik naprosto přesně. Stojíme vedle sebe, držíce se za ruce, děkujeme se už jen sami dva. A když spadne poslední opona, ještě dřív, než se scéna rozsvítí, zašeptá mi: Antone Ignatěviči, musím vám něco říct...
- 1.herečka** *(se na profesorův prosebný pokyn postavila vedle Kerženceva, přijme jeho ruku a opakuje)* Antone Ignatěviči, musím vám něco říct...
- Keržencev** *(jako v tranzu)* Musím se vám omluvit...
- 1.herečka** Musím se vám omluvit...
- Keržencev** Myslela jsem, že jste ješitný sobec...
- 1.herečka** Myslela jsem, že jste ješitný sobec...
- Keržencev** Ale zmýlila jsem se...
- 1.herečka** Ale zmýlila jsem se...
- Keržencev** Pochopila jsem, že miluji vás, pouze vás...! A teď dejte pozor, profesore! Ona: pochopila jsem, že miluji pouze vás. A já? *(zkříží ruce na prsou jako nad mrtvolou svého otce a začne se jí strašlivě smát)*
- Profesor** *(ho přeruší)* Ona to ovšem neřekla.
- Keržencev** *(se přestane smát a jako by se vracel z mlhy)* Cože...? Řekl! Doslova tak to řekl!
- Profesor** Až na tu poslední větu.
- Keržencev** To je lež!
- Profesor** Pane Kerženceve *(ukazuje mu papíry)* držíme se vašeho vlastního textu! Je to přece váš text...?
- Keržencev** *(do něho nahlíží, jako by ho viděl poprvé)* Ano...ano...
- Profesor** *(První herečce)* Smím vás prosit ještě jednou...?
- Keržencev** *(hluše)* Ano...

Pavel Kohout

- 1.herečka** Antone Ignatěviči, musím vám něco říct... Musím se vám omluvit. Myslala jsem, že jste ješitný sobec, ale zmyšlila jsem se. Pochopila jsem, že právě vám jsem zavázána za své štěstí a chtěla bych, abyste to věděl.
- Keržencev** Své štěstí...?
- 1.herec** *(k nim přistoupí zezadu a obejmě je oba)* Kerženceve, bratře, Táňa mi dnes řekla své Ano.
- Keržencev** Ano...?
- 1.herec** Ano, ano, ano, ano, ano. Za všechny role, které jsem ti kdy dal, ses mi odvděčil nejkrásněji. *(pustí ho a obejmě První herečku)* Stojíme před tebou jako dílo tvého dobrého génia a proto nikdo jiný než ty nemá právo odvést mou budoucí ženu k oltáři.
- Vezme jeho i její ruku a zavěsí je do sebe. Orchester hraje svatební pochod. Všichni ostatní kráčeji ve dvojicích za Keržencevem a První herečkou v bílém závoji.*
- Keržencev** Ona mne znovu podvedla! Nestačilo, že mě odmítla! Ona si bere člověka, který se mi v ničem! v ničem nemůže rovnat! A její tvář je krásná a bezstarostná, její tvář září, jako by si nevedla k oltáři ubohého kašpara, ale mě, Antona Ignatěviče Kerženceva, kterého s ní v duchu spojil celý Petrohrad! To je další výsměch! Víc: to je veřejný políček! To je podvod! A já ho ztrestám tak strašně, jak si zasluhuje!
- Rozčilením si kouše klouby. Průvod se rozešel, Profesor přeruší hudbu.*
- Profesor** Nechcete si odpočinout, pane Kerženceve?
- Keržencev** *(jako by ho neslyšel)* Zhnusím jí ho! Jestli nepoznala sama, kdo je Saveljov, představím jí ho já.
- Profesor** Jak byste to chtěl dokázat?
- Keržencev** Dokážu jí, že pro něho znamená tohle! *(luskne prsty)*
- Profesor** On ji miluje.
- Keržencev** Ji miluje, ale mně patří! Mně, svému bratru! Mým očím! *(shodil kabát, rozepjal si košili a cuchá vlasy)* Saveljove!!
- 1.herec** Antone! Jak to vypadáš? Co se ti stalo??
- Keržencev** Jsem zoufalý!
- 1.herec** Z čeho?

Ubohý vrah

- Keržencev** Nevím. Je mi strašně.
- 1.herec** Ubohý Kerženceve! Řekni mi, co pro tebe mohu udělat! Udělám všecko!
- Keržencev** Zabijte mě!
- 1.herec** Mon frère, co to říkáš? Tvé oči dávají lidem důvěru a štěstí!
- Keržencev** Nenávídím lidi.
- 1.herec** Víím, co tě potěší. Chtěl jsem hrát Hamleta. Hraj ho ty!
- Keržencev** Nenávídím divadlo. Nechte mě odejít!
- 1.herec** Antone, pojď, půjdeme k nám, Táňa se o tebe bude starat. Věř mi, Táňa umí zahnat všechny smutky!
- Keržencev** Moje ne.
- 1.herec** Zamiluj se, Kerženceve! Proč se nezamiluješ? Člověk potřebuje pro někoho žít.
- Keržencev** Nechci žít. Hnusím se sám sobě!
- 1.herec** A co chceš?
- Keržencev** Pít! To jste mě naučil vy! Tak pojďte se mnou!
- 1.herec** Už nepiju.
- Keržencev** Naučím vás já.
- 1.herec** Odpusť, bratře. Slíbil jsem Táně, že s ní dnes určitě strávím večer.
- Keržencev** Ano...ano... *(odvrátí se o něho)*
- 1.herec** Pojďme zítra.
- Keržencev** *(se smutným úsměvem)* Zítra? Co bude zítra. Sbohem. Děkuji, že jste pro mě udělal opravdu všecko. *(odchází)*
- 1.herec** *(se rozhodne)* Počkej! Jdu s tebou!
- Všecko se dá do pohybu; rázem je tu opilá krčma, hraje cikánská kapela a opilý Saveljov současně pije a tančí s dvěma cikánkami, až bez dechu klesne na židli.*
- Keržencev** *(mu zvedá k ústům číši)* Pij Saveljove, pij, ať zapiješ svoje štěstí!
- 1.herec** *(opile)* Ano, já jsem šťastný! Jsem šťastný, slyšíš, Kerženceve? *(leze na židli a křičí)* Slyšíte mě? Jsem šťastný člověk!

Cikáni se shluknou kolem něho, tleskají, připíjejí mu a provolávají slávu.

- Keržencev** *(Druhé herečce)* Vidíš ho, Romo? Poslouchej! Třeba uslyšíš, cos neslyšela ode mne.
- 1.herec** Já miluju, Kerženceve! Víš, co to je? Já, kdo si byl jist, že láska je sen, který může na prchavý okamžik zpřítomnit herecká fantazie, já žasnu, že je možné zahrát sotva zlomek toho, jaká skutečně je. Proč se jí tak bráníš, bratře? Co tím získáváš?
- Keržencev** Co ty jsi ztratil: svobodu!
- 1.herec** Svobodu ničí jen malé lásky, Antone! Velká jí dává křídla.
- Keržencev** Podle toho jsi svobodnější než já.
- 1.herec** *(křičí)* Jsem nejsvobodnější člověk na světě. Mám víc svobody než vy všichni dohromady, protože mám nekonečně víc lásky.
- Keržencev** Slyšíš ho, Romo? Řekni si mu! Třeba ti dá, co marně žádáš po mně.
- 2.herečka** *(usedá Prvnímu herci na klín)* Milujte mne, pane! Milujte malou Romu, co po tom tolik touží.
- 1.herec** Proč ne? Bože, proč ne ?? Mám tolik lásky, že stačí i pro tebe.
- Keržencev** Ani láska není všecko, Saveljove. Roma chce mnohem víc.
- 1.herec** Peníze? *(vytahuje je z kapes)* Ber! Ber všecky. Chci, abys byla šťastná jako já.
- Keržencev** Aby byla úplně šťastná, musel bys jí dát snubní prsten, bratře!
- 2.herečka** Ano, ano, dejte malé Romě krásný velký prsten!
- 1.herec** A proč bych nedal? *(stáhne jej z prstu)* Vezmi si můj!
- Keržencev** Ten jí bude velký, Alexeji. Ale mohl bys jí dát snubní prsten své ženy.
- 1.herec** *(Druhé herečce)* Dám, jestli ti přinese štěstí. Táňa mě bude milovat i bez prstenu. Hej, cikáne!
- 4.herec** Poroučíte, jasnosti!
- 1.herec** *(najde vizitku)* Doběhneš na tu adresu a řekneš služce: pán poroučí Taťáně Nikolajevně, aby mu poslala svůj snubní prsten.
- Keržencev** Opakuj to!

- 4.herec** Pán poroučí Taťáně Nikolajevně, aby mu poslala snubní prsten.
- 1.herec** Svůj snubní prsten!
- 4.herec** Svůj. A když mi neuvěří?
- Keržencev** Tak ať ho přinese sama. *(smích)* Rozuměls?
- 4.herec** Rozuměl. Nerozumím jenom, proč se jeho jasnost nepodřeže rovnou *(smích)*
- Keržencev** Leť!
- 1.herec** Pojď ke mně, Romo, budu tě zatím hladit a líbat, abys nebyla smutná. A vy zpívejte, cikáni, zpívejte šťastným o štěstí!
- Skupina včetně hudebníků je obstoupí, zakryje a začne zpívat a hrát táhlou tichou cikánskou romanci.*
- Keržencev** *(Profesorovi a První herečce)* Kdysi na podzim, vážení, viděl jsem v jakémsi parku malou holčičku ve vatovaném plášti, jak se chtěla přiblížit k droboučkému psu, který měl ocas bázlivě stažen mezi tenké nožky. Z ničeho nic dostala strach, obrátila se a jako bílé klubko vaty se rozeběhla k chůvě a ukryla tvář v jejím klíně. A pes bázlivě mrkal a chůva se prostoduše usmívala a z neznámého důvodu hovořila spíš ke mně. Neboj se! říkala, a opakovala ještě dvakrát či třikrát - neboj se. Tenkrát, při pohledu na tu milou skupinu pod jasným podzimním sluncem, vznikl ve mně podivný pocit, jako by všechny moje chladné lži byly z jakéhosi cizího, zvláštního světa. To, že ti oba, holčička i psík, byli tak malí, a že se tak směšně báli jeden druhého, bylo naplněno takovou moudrostí, jako by se právě v nich skrývalo rozluštění záhady života. Nevím, proč vám vyprávím tu nepotřebnou historii. Ano, ano...asi jsem na ni myslel i tuto noc, kdy čekám na její příchod, abych byl svědkem, jak se to prokleté štěstí obrátí v prach. Víím, že mě napadlo - musíš si všecko znovu promyslet...ale opakoval jsem tu větu zcela bezmyšlenkovitě tak dlouho, až už nebyl čas.
- 1.herečka** *(rychle vyjde na pódium v doprovodu Čtvrtého herce)* Antone Ignatěviči! Co je s Alexejem?!
- Keržencev** Taťáno Nikolajevno, proboha, vy zde?
- 1.herečka** Kde je můj muž?
- Keržencev** Prosim vás při našem přátelství, neptejte se a vraťte se domů.
- 1.herečka** Co se mu stalo?

Pavel Kohout

- Keržencev** Nic. Přisáhám, že nic. Jen to, co se stane občas každému muži, i tomu nejmilovanějšímu.
- 1.herečka** Chci ho vidět.
- Keržencev** Nechtějte, Taťano Nikolajevno. Slibuji, že vám ho v pořádku přivedu. Zapřísahám vás, nechoďte k němu.
- 1.herečka** Jsem jeho žena.
- Keržencev** Právě proto.
- 1.herečka** Poslal pro mne.
- Keržencev** Je opilý. Je na mol. Neví, co dělá!
- 1.herečka** Tím spíš mě potřebuje!
- Keržencev** Vy jste to chtěla!
- Zatleská, skupina přestane zpívat a mlčky se rozestoupí. První herec leží na prsou Druhé herečky.*
- 1.herec** *(Druhé herečce)* Jsi šťastná, má lásko...?
- 1.herečka** *(odpoví místo ní)* Jsem, Aljošo. A ty?
- 1.herec** *(jí pozná)* Táňo! Má Táňo...*(po kolenou dojde k ní a obejmě její nohy)* Ví Bůh, že jsem...!
- 1.herečka** Přinesla jsem svůj prsten. Komu ho mám dát. Jí?
- 2.herečka** *(vylekaně)* Ne, ne...
- 1.herečka** Proč se bojíš? Vezmi si ho. Jeho přání je naše přání. A je-li tvé štěstí jeho štěstím, je i můj! *(sejme prsten a podává jí ho)*
- 2.herečka** Ne! *(uteče)*
- 1.herec** Miluji tě, Táňo! *(zhroučí se)*
- 1.herečka** I já. Vezměte ho a doneste do kočáru. Jemně, ať se nevzbudí! *(zvednou ho na ramena)*
- Keržencev** To není možné!
- 1.herečka** Co není možné?
- Keržencev** Jste to skutečně vy? Vy, které nabízeli duši nejlepší muži Petrohradu!
- 1.herečka** Nevšimla jsem si.

Ubohý vrah

- Keržencev** Byly na světě ženy dobré, chytré i nadané, ale spravedlivou ženu svět ještě neviděl a neuvidí!
- 1.herečka** V čem je má nespravedlivost?
- Keržencev** Koho to milujete? Člověka, který se opije jako zvíře!
- 1.herečka** Jeho.
- Keržencev** Člověka, který vás vymění za první špinavou cikánku!
- 1.herečka** Jeho.
- Keržencev** A ke všemu člověka, který i na scéně jenom napodobí život a vůbec se nepokouší postihnout jeho tajný smysl! Kdo jiný než vy může vědět líp, jak špatný je herec!
- 1.herečka** Kdo jiný než já může vědět líp, jak je dobrý člověk.
- Keržencev** Dobrý! Kdo je dobrý na tomhle špatném světě?? Co je vůbec dobré a co je špatné?? Špatný může být i úsměv! Dobrá může být i vražda!
- 1.herečka** Pro mne je dobré sloužit dobrému člověku.
- Keržencev** Proboha, copak jste otrok? Ne, ne. Taťano Nikolajevno, to je...to je neodpuštělné! Zničil vás! To mu nikdy neodpustím!
- 1.herečka** Myslím, že mu nemůžete odpustit něco jiného, Antone Ignatěviči.
- Keržencev** Co...?
- 1.herečka** Že ho miluji.
- Keržencev** *(se zachvěje)*
- 1.herečka** A říkám vám upřímně: kdyby vás neměl tak rád...
- Keržencev** *(ze sebe vyrazí)* Dopovězte...
- 1.herečka** Neztratila bych už s vámi slovo.
- Odchází a ostatní jemně odnášejí Prvního herce, kterého ona přitom drží za ruku. Keržencev pomalu natáhne dlaň, Druhý herec, opět v zástěře, mu znovu podává sklenici.*
- 2.herec** Urážka v kořalce neutopíš. Urážka se dá jenom smýt, blahorodí.
- Keržencev** Ale čím! Čím?
- 2.herec** Vy to víte.

- Keržencev** Chci to slyšet znovu...
- 2.herec** Pomstu, blahorodí.
- Keržencev** Ale jakou? Jakou?? Každá past, kterou jí nalíčím, sklapne za mnou. A já v ní sedím jak medvěd a ona jak včela přede mnou saje svůj med!
- 2.herec** No tak jí vemte ten med.
- Keržencev** Cos to řekl...? *(rozesměje se téměř srdečně, pak se utiší a obrátí k První herečce, jako by jí chtěl sdělit cosi neobyčejně vtípného)* Taťano Nikolajevno, vy opravdu milujete Alexeje Konstantinoviče Saveljova? Tak dobře. Dobře. - Tak vám ho tedy zabiju.

První herečka omdlí a všichni, Profesor, První herec a ostatní spěchají na pomoc. Keržencev, kterého pro jistotu přidrželi zřízenci, se radostně usmívá.

Přestávka

II.

O něco později. První herečka už sedí na svém místě. Na Profesorův tázavý pohled odpoví sotva znatelným pokývnutím. Zatleskal. Zřízenci roztáhnou závěs. Keržencev, který byl střežen v křesle dvěma zřízenci, má hlavu na rameni a pevně semknutá víčka.

- Profesor** *(se znepokojí)* Co je mu...?
- Zřízenc** Asi usnul, vaše blahorodí...
- Profesor** *(vystoupí rychle na pódium a zkušeným hmatem zvedne Keržencevovi oční víčko)* Skutečně...tvrdě spí.
- Všeobecné rozpaky. V tu chvíli otevře Keržencev oči a promluví zcela svěžím hlasem, který svědčí o tom, že spánek předstíral.*
- Keržencev** Přestávka skončila?
- Profesor** *(vyveden z míry)* Ano... Můžete pokračovat?
- Keržencev** Přerušit hru, profesore, smí jen režisér a smrt. - Jak se líbíme?
- Profesor** *(nerozumí)* Prosím...?
- Keržencev** To nic, to nic...*(obrací se k ostatním)* Děkuji vám, vážení, že propůjčujete tolik opravdovosti tak bezvýznamným figurám. Škoda, že nemáte publikum, které by to dovedlo ocenit. *(ukáže na Profesora)* Čím je mu Hekuba, Hekubě on, že pro ni pláče? Co by učinil, kdyby měl v boku ostruhu mé vášně...? *(zřízenci, který ho drží, pánovitě)* Objednej po představení stůl na mé jméno v Uměleckém klubu! *(když vidí, jak se bezradně otočil k profesorovi)* Neboj se, láska moje, já tu zůstanu s tebou. Nuže! *(mrštně vyskočí z křesla)* Tuš!
- Hudebníci** *(rovněž překvapení, zahrají bez přípravy a proto nepřítis zdařile)*
- Keržencev** Bylo tedy nutné, abych zabil Alexeje Saveljova. Za druhé bylo nutné, aby Taťána Nikolajevna věděla, že ten, kdo zabil jejího

muže, jsem já, a za třetí bylo nutné zabít ho tak, aby mě přesto nestihl trest. Nejen abych jí neposkytl příležitost k dalšímu triumfu. Přiznám se, vážení: já příliš miluji život. Je zajímavý, a miluji ho dokonce i pro ty kruté hry, které hraje s lidmi. A mám rád sebe, sílu svých svalů i sílu svého jasného a přesného rozumu. Ze všech lidí, co jsem kdy potkal, jsem byl jediný, koho jsem si upřímně vážil; směl jsem riskovat, že právě sebe zbavím možnosti žít život v celé jeho plnosti a hloubce? Že se vydám káznici anebo dokonce surové ruce kata? Nemluvě o tom, že i jako umělec, mnohem lepší než on, jsem toužil po dalších vavřínech. Bylo tedy nutné provést čin a přesto si zajistit beztrčnost, chápete mne?

Profesor Chápeme, pane Kerženceve, ale stále není jasné, jak jste toho chtěl dosáhnout.

Keržencev Vidíte, pánové, to nebylo jasné ani mně. Zprvu jsem uvažoval jako bývalý lékař. Je přece tisíc způsobů, jak zabít pacienta, vidíte, profesore?

Profesor Například jak?

Keržencev Například (*mrká na něho*), například vočkovat mu nějakou odpornou a nevyléčitelnou nemoc, dejme tomu.

Profesor Dejme tomu.

Keržencev To jsem zavrhl. Bylo to na dlouhé lokty a zdálo se mi to...hrubé a jaksi už příliš...nesmyslné. Navíc hrozilo nebezpečí, že Tatána Nikolajevna najde v ošetřování svého muže útěchu, takže jeho smrt bude nakonec smířlivou katarzí. Potřeboval jsem, aby na ni dopadla jako úder blesku, a k tomu viditelně z mé ruky.

Profesor Nezdálo se vám, že je to neřešitelný úkol?

Keržencev Jen zbabělci se bojí překážek. Silné; jako jsem já, naopak lákají a inspirují. Přiznám se ovšem, že to trvalo k uzoufání dlouho, ale pak mi zákonitě přišel na pomoc spojenec.

Profesor Kdo?

Keržencev (*vstane, vytřeští zrak a ukáže do prázdna*) Vojáci nebe, strážní andělé, chraňte mě svými všemocnými křídly! Co přeješ si, ty strašný přelude?

Teď mu teprve zřízenci přehodí pláštěnku, stejně jako První herečce, která k němu dochází.

1.herečka Proboha, co ti je, že do prázdnoty oči upíráš a s nikým nežli vzduchem hovoříš? Z tvých očí hledí hrůza bez hranic a jako vojsko, které vzbudil přepad, tvé vlasy povstávají do zbraně a ježí

se. Můj synu předrahy, skrop chladnou rozvahou ten bílý žár nemocných smyslů. Na co se to díváš?

Keržencev Tam! Dívejte se! Tamhle odchází! Můj otec! Takový, jaký byl zaživa!

1.herečka To byl jen obraz, utkvělý v tvém mozku. Takové netělesné přeludy se z rozčilení rodí.

Keržencev Z rozčilení? Mé tepny bijí v taktu s vašimi a je to zdravá hudba, kterou hrají! Myslíte, že tu mluví šílenství? No tak mě zkoušejte a já vám zas hned zopakuji slovo od slova, co šílenec by jistě popletl. Matko, ve jménu svého spasení nehajte duši svou falešným balsámem, že ze mě mluví moje šílenství a ne váš hřích!

1.herečka Ach, Hamlete, vždyť ty jsi ve dvi rozřal moje srdce!

Keržencev Tak zahodte tu horší jeho část a žijte dál s tou druhou lepší půlí!

1.herečka A jak mám jednat?

Keržencev Přesně naopak! Ať poznovu ten opruzený král vás vtáhne na lože, ať zas vás rozpustile štípe a svádí, nazývá svou myškou. A za několik hnusných polibků za ždibec vášně, za pár polechtání mu hezky zčerstva o mně povězte, že nejsem doopravdy šílenec, že je to pouze přetvářka a lest...(*odmlčí se*)

1.herec (*rovněž v naznačeném kostýmu mu po pauze šeptem napoví z textu*) Vždyť kdo by na světě...

Keržencev (*nereaguje*)

1.herec (*hlasitěji*) Vždyť kdo by na světě, jsa jenom královnou, tak váženou a ctnostnou...

Keržencev (*se vzpamatuje*) Vždyť kdo by na světě, jsa jenom královnou, tak váženou a ctnostnou, zatajil před ropuchou, potkanem a sviní tak vzácné tajemství... (*odmlčí se znovu*)

1.herec Stop. Antone, co je s tebou? Neumíš text?

Keržencev Ovšemže umím. Chcete ho slyšet?

1.herec Rád bych!

Keržencev Nuže pánové, vy při své spáse mi teď přísahajte, že ať už jakkoli se budu divně chovat či zdát se vám až příliš podivným, se nepodřeknete, že o tom víte svoje...

1.herec Nezdá se ti, že tohle jsi nám už dneska říkal jednou?

Pavel Kohout

- Keržencev** Proč myslíte, Alexeji Konstantinoviči?
- 1.herec** Protože je to z prvního aktu a my teď zkoušíme třetí. Dialog s královnou po vraždě Polonia.
- Keržencev** Promiňte, zmýlilo mne, že Polonius jste vy - a vy jste dosud živý.
- 1.herec** Zas nejsi ve své kůži, Kerženceve? (*dojde k němu a položí mu ruku kolem ramen*) Jsi přetažený, bratře, běž si dnes odpočinout, budu zkoušet za tebe.
- Keržencev** (*odhazuje pláštěnku*) Zkoušej, Saveljove. I já budu zkoušet...co mi právě vnukl největší spojenec géniů: náhoda. Otázka, kterou mi položil, zněla jasně: proč by se zdravý šílenec z Elsinoru nemohl mstít i v Petrohradě? Jako zběhlý lékař jsem věděl: rozlehlá oblast psychopatologie byla dosud tak málo prozkoumána, že v ní zbývá až dost velký prostor pro fantazii a subjektivní soudy. Doufám, že příliš neurazím vás, profesore, ani vaše kolegy, řeknu-li, že jsem svůj osud směle mohl svěřit do vašich rukou.
- Profesor** Připouštím, že za ostatními obory dosud zaostáváme, pane Kerženceve, ale zdaleka ne tolik, abychom neprohlédli zjevné simulantství.
- Keržencev** Proč zjevné, profesore? Vy stále zapomínáte, že mluvíte vlastně s kolegou. První, na co jste museli obrátit zřetel, je patrně dědičnost, nemýlím se?
- Profesor** Nu, ano...
- Keržencev** Nuže: můj otec byl alkoholik. Není to skvělé? Jeho bratr úspěšně zemřel - jak to vznešeně nazýváte - v ústavu pro duševně choré. A moje nebožka sestra trpěla naštěstí epilepsií. Stačí?
- Profesor** Nu, řekněme.
- Keržencev** A já? Co moje nevládnost, která je, jak víme, logickým příznakem duševní nadřazenosti? Nemohla být považována za chorobnou misantropii? A můj zdravý asketismus, nemohl se ve spojení s uměleckým egocentrismem jevit jako monomanie - propadnutí utkvělé ideí?
- Profesor** To všechno...
- Keržencev** ...nestačilo, vím, ale statika šílenství byla připravena, záleželo už pouze na její dynamice. Na skice, kterou zhotovila příroda, stačilo provést dva tři geniální tahy - a obraz byl hotov. Copak jsem tu nepředvedl dost a dobrých ukázek své schopnosti přetvářky?

Ubohý vrah

- Profesor** Ovšem ty dřívější přetvářky, třebaže také šokující, měly ještě jaksi obvyklý rozměr. Ale napadlo vás, pane Kerženceve, že v pokusu, který jste chtěl uskutečnit teď, se skrývá velké riziko?
- Keržencev** (*se usměje*) Chcete asi říct, že člověk, který zapálí oheň ve sklepě, plném střelného prachu, je v menším nebezpečí než člověk, který vpustí do svého mozku závan šílenství?
- Profesor** Tak asi.
- Keržencev** Takovému nebezpečí, pokud se týkalo mne, stála v cestě nepřekonatelná hráz.
- Profesor** A to?
- Keržencev** Můj rozum, profesore. Chladný a jistý, jakoby vykováný z ocele - a navíc bezpodmínečně poslušný. Od mládí bodal jako rapír, vnikal beze zvuku do cizích osudů, ale jeho rukojeť jsem třímal ve své ruce, v železné ruce zkušeného šermíře. A přece jsem ho znovu vyzkoušel - pro svůj i pro váš pozdější klid.
- Hudba hraje mazurku, tančí se. Keržencev si bere od jednoho zřízence cylindr a šálu a hned je odevzdává druhému, který má na sobě sluhovskou livrej. To už ho bouřlivě vítají Třetí herec s Třetí herečkou.*
- 3.herec** Antone Ignatěviči! Místře! Quel' honneur! Díky bohu!
- 3.herečka** Antone Ignatěviči! Holoubku! Quel plaisir! Už jsme se báli, že nás necháte na holičkách i vy.
- Keržencev** I já?
- 3.herečka** Představte si - Taťána Nikolajevna i Alexej Konstantinovič se na poslední chvíli omluvili. N'est-ce pas triste? A naši hosté si ovšem nejvíc přáli vidět ji a vás. Nezlobíte se, vidíte, že vás tak spojujeme, ale jsme jen prostí diváci, očarování magií scény. Zlobte se nebo ne, důvěrně to snad mohu vyslovit; nikdy nepochopím, že jste si ji nevezl vy. Bože, proč jste tak bledý?
- Keržencev** (*pohlédne vzhůru*) To je Tvé znamení, a já blednu, protože chci. Nepřišli. To znamená, že přišla chvíle mé zkoušky. Neboť je-li na světě člověk, který by ji mohl prohlédnout, pak ona.
- 3.herečka** (*se dívá rovněž vzhůru, ale nic tam nevidí*) Kam se to díváte, Antone Ignatěviči...?
- Keržencev** Já se dívám?
- 3.herečka** Díváte se stále vzhůru...

Pavel Kohout

- Keržencev** Ano? Pak jsem tam asi někoho zahlédl.
- 3.herečka** Ach, vy zlý! (*hrozí mu žertovně prstem*) U vás herců člověk nikdy neví, na čem je. Ale právě proto jste tak vzrušující společníci.
- 3.herec** (*tleská, aby zastavil hudbu i tanec*) Silence, s' il vous plaît!
- 3.herečka** Pojdte, milý, čekají na vás.
- Vezme ho pod rameno a vede ke stolu, který tu byl zatím zřízenci postaven a pokryt ubrusem; kolem stolu usedá vznešená společnost, v čele už stojí hostitel.*
- 3.herec** (*slavnostně*) Mesdames, messieurs! Dostalo se nám té cti, že smíme uvítat v našem středu hosta z nejvýznamnějších, hvězdu, řekl bych, petrohradského divadelního nebe, našeho milého a, řekl bych, mluvím-li za naše manželky, i milovaného, ano milovaného Mistra Antona Ignatěviče Kerženceva.
- Všichni nadšeně tleskají, jen Keržencev stále bez hnutí, nepřítomně hledí vzhůru.*
- 3.herec** Anton Ignatěvič byl tak laskav, že se uvolil zahájit naši večeři jedním ze, řekl bych, skvostů lyrického básnění, sonetem Petrarkovým, který nastudoval speciálně pro nás. Drahý Antone Ignatěviči, máte slovo.
- Keržencev** (*se otočí k Profesorovi a významně na něho zamrká, pak opět upře oči kamsi vzhůru*)
- 3.herec** (*zakašle*) Antone Ignatěviči...
- Keržencev** (*poklesává v kolenou, začne výt a vyje stále hlasitěji*)
- 3.herečka** (*kteřá předtím zavřela oči v slastném očekávání, je teď vyděšeně vytřeští*) Proboha, vám není...
- Keržencev** (*začne divoce štěkat a současně zuby stahovat se stolu ubrus*)
- Jeden ze zřízenců začne kopat do pytle s porcelánovými a skleněnými střepy, aby vyvolal dojem rozbitého nádobí. Strhne se vířava, ženy si utírají imaginární skvrny, muži ze společnosti se snaží Kerženceva přemoci, zatímco on řičí, řve a koulí očima. Konečně ho téměř donesou do křesla a ze všech stran mu nabízejí vodu, vykřikující nesouvislá slova.*
- Keržencev** (*se náhle uklidní, zvláční, zhluboka oddechuje a zeptá se slabě*) Kde to jsem...?

Ubohý vrah

- 3.herec** (*bez dechu*) Vous êtes chez nous, chez Kurganovs...
- 3.herečka** (*před ním pokleká a snaží se mluvit sladkým hlasem*) Mistře, vy přece víte, kdo je Irina Pavlovna Kurganovová. C'est moi!
- Keržencev** Ano, ovšem...co se to děje?
- 3.herec** Malá nevolnost, jste zřejmě indisponován...
- Keržencev** (*se rozhlédne*) Byli jsme přepadeni...?
- 3.herečka** Toho si nevímejte, to je maličkost, sluhové dají všechno do pořádku...
- 3.herec** Nedělejte si nejmenší starosti, už jsme poslali pro lékaře.
- Keržencev** Někdo je nemocen? To je mi opravdu líto. (*vstane*) V tom případě nebudu, myslím, déle obtěžovat. Drahá Irino Pavlovno (*políbí jí ruku*), milý Pavle Petroviči, dobrou noc. (*odchází vrávoravým krokem, zanechávaje je ustrnulé a němé; dojde k Profesorovi*) Myslím, že si ani nezasloužili tak dobrou hru...!
- Pódium mezitím opustila společnost; vystřídali ji První herec a První herečka.*
- Keržencev** (*si dáva obléknout kabátec a opasek se závěsníkem, ve kterém chybí kord*) Dobré jitro, mes amis!
- 1.herec** Dobré jitro, Antone. Copak s to včera vyváděl?
- Keržencev** Vyváděl?
- 1.herec** Přece u Kurganovových.
- Keržencev** Nerozumím ti. Někdo onemocněl, proto jsem odešel. Ostatně, jsou mi odporní.
- 1.herec** (*ho poplácá starostlivě po zádech*) Neměl bys tolik pít, bratře. Aspoň ne před premiérou.
- 2.herec** Alexeji Konstantinoviči, prohlédnete si paruky?
- 1.herec** Ovšem, ovšem. (*Keržencevovi*) Jsem tu hned.
- Keržencev** (*Professorovi*) Pro něho jsem se mohl doopravdy zbláznit, ani by si toho nevšiml.
- 1.herečka** Antone Ignatěviči...
- Keržencev** (*se-~~č~~ ní rychle obrátí*) Ano...?
- 1.herečka** Vy jste se přece včera neopil?

Pavel Kohout

- Keržencev** Proč myslíte?
- 1.herečka** Nikdy jsem vás neviděla opilého.
- Keržencev** Třeba se opíjím tajně.
- 1.herečka** Nevěřím tomu. Nehodí se to k vám.
- Keržencev** Vy víte, co se ke mně hodí? *(naléhavě)* Víte to skutečně, Taťáno Nikolajevno?
- 1.herečka** Chtěla jsem mluvit o něčem jiném. Zdá se mi už delší čas, že jste...
- Keržencev** Co? Prosim, dopovězte!
- 1.herečka** Že jste nemocen.
- Keržencev** A víte snad, jak se má nemoc jmenuje?
- 1.herečka** Ne. Ale mám o vás starost.
- Keržencev** Vy starost o mne? Proč?
- 1.herečka** Jak - proč? Jsem člověk, Antone Ignatěviči, nerada trpím a nejsem ráda, když trpí jiní.
- Keržencev** *(Profesorovi)* Řekla to tak prostě...tak prostě, že mne v tu chvíli napadla jiná prostá otázka.
- Profesor** Jaká?
- Keržencev** Ne, že bych litoval - já nikdy ničeho nelituji - ale přesto jsem se náhle zeptal sám sebe: stojí to všechno za to? Měl jsem znenadání pocit, že snad ještě existuje jiné východisko. - Taťáno Nikolajevno!
- 1.herečka** Ano...?
- Keržencev** *(naléhavě)* Taťáno Nikolajevno, vy velmi milujete svého muže?
- 1.herečka** To přece víte.
- Keržencev** Ano, ano... řekněte mi jen jedno: proč mně vlastně nevěříte?
- 1.herečka** Ale Antone Ignatěviči, copak vám se dá věřit?
- Keržencev** *(se rozesměje)* Máte pravdu. Nechme toho!
- 1.herečka** *(se směje s ulehčením)* Ano, nechme toho. I já, i vy! Platí?
- První herec se vrací do scény, ale Keržencev ho zastaví a uchopí za paži.*

Ubohý vrah

- Keržencev** Díval jsem se na ni, pane prokurátore, a v tu chvíli mě napadlo: budu-li chtít, mohu zabít i tebe a nic se mi nestane! - Co jsem pocítil při té myšlence, bylo nové, příjemné a současně i trochu strašné. Člověk pro mne přestal být něčím, co je přísně chráněno, tak přísně, že se toho bojíme i dotknout. Jako by s něho spadla jakási slupka, byl nahý, holý, a zabít ho mi připadalo snadné i svůdné. Ale - zabít ji - jaký by to mělo smysl? Jestli ho milovala tolik, jak tvrdila, bude pro ni jeho smrt stokrát těžším trestem...*(pustí ruku Prvního herce a odpoví První herečce)* Platí. Všecko platí.
- 1.herec** *(pokračuje ve hře)* Co platí?
- 1.herečka** Mluvila jsem s Antonem Ignatěvičem o tom, že nám dělá starosti. A on mi slíbil... vlastně mi neslíbil nic.
- 1.herec** Tak nám tedy slib, mon frère, slib mi, že zajdeš co nejdřív k dobrému doktorovi, ať se nemusíš loučit s Hamletem.
- Keržencev** Chceš ho hrát sám?
- 1.herec** Chci, abys ho hrál ty, ale co když nám při něm vyvedeš něco horšího?
- Keržencev** O čem pořád mluvíš?
- 1.herec** Třeba někoho probodneš.
- Keržencev** Jak, probodnu...?
- 1.herec** No ano, popadneš kord a zapíchneš tu někoho doopravdy.
- Keržencev** Tímhle kordem? Je přece zatupený...
- 1.herec** Co mi povídáš? *(vytrhne mu ze zvěšnicku imaginární kord)* Zkus to! Veď ránu výpadem přímo a uvidíš! *(jako by mu kord podával)*
- 1.herečka** *(skoro vykřikne)* Alexeji! Přestaň!
- 1.herec** Copak? Co se stalo, Táňo?
- 1.herečka** Víš dobře, že tyhle žerty nemám ráda!
- 1.herec** *(se zasměje)* Promiň. Promiňte oba.
- Keržencev** Tys to chtěl, Alexeji. Tys rozhodl. *(vyprovází je ze scény)* A tak tedy zbývá jediné: získat úřední rozehřesení všech hříchů minulých i budoucích: lékařské potvrzení mé choroby. Budete se divit, pane prokurátore, ale neobstará mi je nikdo menší, než přednosta psychiatrického oddělení u Alžbětinek, profesor Držembickij osobně. *(hercům)* Kdo z vás to bude, pánové?

Všichni pohlédnou na Profesora, který bez zaváhání vstane a vystoupí na scénu.

- Profesor** Dovolíte mi, abych tento part převzal sám?
- Keržencev** S radostí, profesore. Když vám nevadí, že v něm půjdete za blázna?
- Profesor** Co se dá dělat? (*usedá za bílý stůl*) Probrali jsme možné genetické vlivy, pane Kerženceve, i váš vlastní povahopis. Než si troufnu učinit závěr, dovolíte mi, abych se ještě na okamžik vrátil k té nepříjemné záležitosti u Kurganovových...?
- Keržencev** Ale samozřejmě. Je mi ovšem líto, že vám poskytnu velmi kusé informace.
- Profesor** Zajímá mne jeden moment... Účastníci se shodují, že jste na počátku svého záchvatu vyl.
- Keržencev** Ano?
- Profesor** Vyl a potom štěkal. Snad se shodneme i my, že je to počínání u normálního člověka velmi neobvyklé.
- Keržencev** Musím, bohužel, přiznat, že nejsem téhož názoru, profesore. Proč by normální člověk nemohl výt, když se mu chce?
- Profesor** To je pozoruhodná myšlenka, pane Kerženceve, ale měl byste ji obhájit. Protože výt, jak víme, je výrazovým prostředkem psů, respektive vlků. Dáte mi za pravdu, už jako herec, že lidé mají subtilnější vyjadřovací možnosti.
- Keržencev** Nechci se s vámi přít, ale zdá se mi, že všechny výrazové prostředky jsou adekvátní pocitům. Je to jenom pruderie, která nutí měšťáky, aby se omezovali na jistou společensky schválenou škálu. Proč by však člověk bez konvenčních skrupulí, ano, právě člověk normální, když kupříkladu trpí jako pes, nemohl jako pes výt?
- Profesor** (*rychle*) Smím se zeptat, čím vlastně trpíte, pane Kerženceve?
- Keržencev** (*se nedá zaskočit*) Já? Ničím konkrétním. Mluvil jsem obecně. Jen obecně, profesore!
- Profesor** Ale kde je pak hranice lidského chování? Vždyť - dovedeno do důsledků - by se vám mohlo stejně zdůvodněně zachtít lézt po čtyřech!
- Keržencev** A bylo by na tom něco špatného?

- Profesor** Bylo by to rozhodně neobvyklé...
- Keržencev** Neobvyklé! Zas to slavné zaklínadlo měšťáků. Mluvím s vámi upřímně, profesore, a zasloužím si snad stejnou upřímnost. Ruku na srdce: vy jste nikdy, ani jedinkrát v životě, nezatoužil lézt po čtyřech?
- Profesor** Bojím se, že vás zklamou.
- Keržencev** Nevadí. Při vašem povolání, které vás činí svědkem tolika tragédií, není vyloučeno, že se vám to ještě podaří.
- Profesor** Ale proč? Jaký bych k tomu mohl mít - například! - důvod? Prozradte mi ho, pane Kerženceve!
- Keržencev** (*ho přivolá k sobě blíž a šeptá mu téměř spiklenecky do ucha*) Třeba ten, že náhle, ve společnosti, anebo i doma u šálku čaje, pocítíte, co jste dosud nikdy necítil, totiž, že máte nohy, a že se vám v kolenou děje něco mimořádného, že vám je láme nepoznaná tíha a potom... docela otevřeně a mezi námi: profesore Držembickij, copak vás někdo udrží, když se vám prostě zachce prolézt se trošičku po čtyřech?
- Profesor** Pane Kerženceve... nedomníváte se, že byste si potřeboval malinko odpočinout?
- Keržencev** Kdyby to řekla žena, věděl bych, co mi nabízí, ale co to znamená ve vašich ústech? Chcete mi nabídnout některou z pohostinných cel na uzavřeném oddělení?
- Profesor** (*přesvědčivě*) Chraň bůh! To jsem vůbec neměl na mysli!
- Keržencev** (*Prvnímu herci*) Ovšemže měl! A byl by to bez váhání učinil... kdybych nebyl právě Anton Ignatěvič Keržencev! Ale to, co jsem mu sděloval s nevinnou tváří dobrého společníka, bylo i pro něho tak absurdní, že si nebyl jist: co když je to všechno jen šprým potrhleho herce? Co tomu pak řeknou učení kolegové, oponenti, žáci? Není to tak, profesore?
- Profesor** Jestliže jste odbočil, dovolíte to jistě i mně. Psychiatr, pane Kerženceve, musí postupovat uvážlivěji než ostatní lékaři. Za jistých okolností už jen unáhlená hospitalizace může způsobit, že choroba přeskočí z latentního stadia do akutního.
- Keržencev** (*vzrušeně*) Teď jsme u toho, pane prokurátore! Než by z někoho omylem udělali blázna, raději připustí, aby se z něho stal vrah! Ale proč pak z vrahů dělají blázny??
- Profesor** Mýlíte se! To jsem rozhodně neměl v úmyslu. Z mnoha symptomů jsem však... (*opraví se*) tedy profesor Držembickij... vysoudil, že

Pavel Kohout

- jde-li u vás o skutečnou duševní poruchu, budou její projevy spíše introvertní, to jest, budou se odehrávat především ve vašem nitru, s vyloučením okolního světa.
- Keržencev** Škoda, že se přitom dopustil drobného omylu: posuzoval mne jako normálního blázna. Uniklo mu, že si na něho pouze hraji, abych mohl tím spíš zasáhnout právě okolní svět. Tak dál! Dál!!
- Profesor** *(pokračuje ve hře)* Chraň bůh...to jsem vůbec neměl na mysli, chtěl jsem vám navrhnout delší klid v dobré domácí péči. Máte hospodyni?
- Keržencev** Ne. Dávám přednost samotě. Je to můj nedobytný hrad a v tloušťce jeho stěn je mi nejlíp s mými myšlenkami.
- Profesor** Rozumím... Pak si ale opatřte hospodyni alespoň na čas a - smím-li doporučit - mladou a pěknou. Být vámi, nepodceňoval bych ani tuto stránku života, pane Kerženceve. Buď jak buď, s ženami vstupuje do našeho života důležitá harmonie. Rozhodně dovedou způsobit, že se nám kolena lámou i pod jinou tíhou, než jakou jste tak sugestivně popsal vy. *(podává mu ruku)* Buďte zdrav, pane Kerženceve.
- Keržencev** Já jsem. A díky, profesore! *(Prvnímu herci)* Vnukl mi znamenitou myšlenku. Rozhodl jsem se najmou k tomu účelu Taťánu Nikolajevnu.
- 1.herečka** To je snad omyl, profesore! Nemám to ani v textu!
- Profesor** Nikoli, madame, tuším, že je to part, označený Marja Vasiljevna.
- 2.herečka** To mám já...
- Profesor** Pak vás prosím...*(pokyne jí na scénu)*
- 2.herečka** Ale já tomu vůbec nerozumím.
- Profesor** Myslím, že situace vás povede sama.
- Keržencev** *(ulehl na lůžko, které mu rozestlali)* Jakže ti říkají?
- 2.herečka** Marja Vasiljevna, vaše blahorodí.
- Keržencev** Ukaž se mi! Ruce! Otoč se! Vyceň zuby! Dobře, dobře...Poslyš, Marjo Vasiljevno, řekli ti asi, že jsem nemocen, mám pravdu?
- 2.herečka** Ano, vaše blahorodí...
- Keržencev** Jenomže já jsem úplně zdrav rozumíš mi?
- 2.herečka** Ano, vaše blahorodí...

Ubohý vrah

- Keržencev** Mám takové povolání, při kterém ztělesňuji lidské osudy a bývá mi z nich smutno, chápeš?
- 2.herečka** Ano, vaše blahorodí...
- Keržencev** Nechápeš. Ale já ani nepotřebuji, abys chápala. Budeš se u mně mít dobře, když se nebudeš ničemu dívat. Dokážeš to?
- 2.herečka** Vynasnažím se, vaše...
- Keržencev** Dobře, tak to zkusme. Od této chvíle ti budu říkat Taťána Nikolajevna, slyšíš? Jak se jmenuješ?
- 2.herečka** Taťána Nikanorovna...
- Keržencev** Nikolajevna, hlupačko, ale to si koneckonců pamatovat nemusíš, ty se představovat nebudeš. Hlavně si pamatuj, že mi budeš říkat Antone. Ale pozor: jen když budu mít zavřené oči! A musíš mě mít ráda. Hlavně mne musíš mít ráda!
- 2.herečka** Ano, vaše...
- Keržencev** Tak tedy: já ležím na lůžku a ty vstupuješ do pokoje. *(zavře oči)* Je tu někdo?
- 2.herečka** Ano...
- Keržencev** Kdo je to? *(usedne na lůžku)* Jste to vy, Taťáno Nikolajevno?
- 2.herečka** Ano, vaše blahorodí...
- Keržencev** *(otevře oči a zařve)* Špatně! Jestli se ještě jednou spleteš, vyhodím tě!
- 2.herečka** Odpusťte, vaše blahoro...
- Keržencev** Antone!
- 2.herečka** *(ustrášeně)* Máte otevřené oči, vaše...
- Keržencev** Co? Aha... *(zavře oči)* Jste to vy, Taťáno Nikolajevno?
- 2.herečka** Ano...
- Keržencev** Drahá Taťáno...*(vykřikne)* Housle! Slyším housle!!
- Hudebník** *(začne hrát bez doprovodu houslovou sonátu)*
- Keržencev** *(vztáhne poslepu ruce k Druhému herečce, ona mu tedy podá své a on je horečně líbá)* Já to věděl! Čekal jsem vás! Ne, neříkejte nic, jen se posaďte ke mně a nepouštějte mé ruce! *(usedla)* Konečně jste mi uvěřila! Díky! Ano, chápou! Když jste mě vídala

Pavel Kohout

hrdého a nepřístupného, neuměla jste si představit, že by Anton Ignatěvič Keržencev mohl někoho skutečně milovat. A přece bylo vysvětlení tak snadné, tak snadné! Jako zeměkoule potřebuje dva póly, aby se mohla otáčet na jejich ose, tak já potřeboval vás, ztělesněný cit, aby vytvořil rovnováhu mému mohutnému rozumu. Je komické, Táňo, že jsou lidé u vytržení, když se dívají na vrcholky velehor; Kdyby líp chápali sami sebe, pak by je nad všechny zázraky světa naplňovala úžasem vlastní schopnost myslit. Já opravdu nejsem nemocen, má drahá! Vám prozradím, že jsem ulehl jen proto, abych mohl být sám s jistou utkvělou myšlenkou. Čistá a vznešená jako vy, vzdávala se mi tu jako vášnivá milenka, sloužila mi jako otrokyně a pomáhala mi jako přítel. A přece - jak je to divné - vy jste přišla a ona ustupuje, rozplývá se a představte si, já toho vůbec nelituji, protože s vámi vstoupila teplá vzpomínka na jakýsi výjev, který jsem patrně kdysi viděl, je v něm něžná dívenka a malinký psík a jeden druhého se tak dojemně bojí... (naléhavě) Táňo, zůstaneš navždy u mne?

2.herečka (napůl jemu, napůl Profesorovi) Já nevím, co mám říct...

Keržencev (vytrhne své ruce z jejích a prudce ulehne, aniž otevře oči) Vy nevíte... Pak ovšem musíte vědět, jaká je to myšlenka, které mě vydáváte. Zabiju vašeho muže, Taťano Nikolajevno, ne, nepřemlouvejte mě, to už je rozhodnuto. Věřte mi, že to nedělám rád. V přesně fungujícím organismu je zvláštní krása, a smrt - stejně jako nemoc či stáří - jej zohyzďuje. Ani nenávist k němu necítím, naopak, od chvíle, kdy jsem se rozhodl, mám k němu neobvykle vřelý vztah, možná podobný vztahu otce k synovi. Jsem rád, že žije, pije, jí a raduje se - a to všechno z mé vůle, jen proto, že to ještě dovoluji. Mám dokonce strach o jeho zdraví. Je neodpuštělné, že i v tak sychravém počasí chodí bez galoší a já vás naléhavě prosím, abyste o něho pečovala líp. Říkám to, i když vím, že můj úkol bude tím těžší. Pamatuji, jak před léty, ještě když jsem studoval, se mi dostal do rukou zdravý pes se štíhlými, silnými údý, a stálo mě opravdu velký duševní boj, než jsem z něho zaživa stáhl kůži, jak vyžadoval můj pokus. A ještě dnes mě pronásleduje jeho vytí...

Profesor si udělá poznámku, Druhá herečka se pojednou rozpláče.

Keržencev Proboha, vy pláčete? Proč?

2. herečka (Profesorovi) Já se bojím...

Keržencev (se opět posadí) Vy se bojíte? A já už tak dlouho toužím ochraňovat vás před strachem a utrpením. Proč mě nutíte k opaku? Řekněte, proč?!

Ubohý vrah

2.herečka Nevím... já nic nevím...

Keržencev Stačí tak málo, Taťano Nikolajevno, tak málo! Dejte mi své rty, svou náruč, dej se mi, cite, a můj rozum bude zas bezbranný a mírný a budeme se bát jeden druhého jako ta holčička a ten psík... chceš?

2.herečka Ano... ano...

Keržencev Ty skutečně chceš??

2.herečka Všecko, jenom ne tohle...

Keržencev Má lásko...! (poválí ji na lůžko a ihned vstane, gestem přeruší houslistu a obrací se k ostatním) Snad vám to bude připadat podivné, vážení, ale byly to nejšťastnější dny mého života. Co se možná i hloupé Marje Vasiljevny jevílo jako projev čirého šílenství, nebyl než nový důkaz, že můj mozek pracuje jako švýcarský hodinový stroj. Byla to přece síla mé imaginace, která den co den a noc co noc vrhala Taťanu Nikolajevnu do mého lože, aniž - opakuji, neboť tuším váš údiv - aniž v nejmenším otupila můj záměr. Jenom slaboši mohou zalít svou nenávist vodkou a ráno se budít s nepříjemným pachem v ústech i v srdci, protože sami sebe oklamali náhražkou. Já jsem objímal Taťanu Nikolajevnu, vzdychal a nutil ji vzdychat rozkoší, ale současně jsem se vznášel i se svou myšlenkou vysoko nad světem...než minul čas, který jsem si určil, abych zaplašil veškeré podezření, a zhruba ve stanovenou minutu, jako by poslouchal můj příkaz, přichází on, aby sám zinscenoval svůj osud.

1.herec (vstoupí do scény v dlouhém plášti, s deštníkem a v galoších) Chtěl jsem říct Buď zdrav, Kerženceve, ale vidím, že bys mohl zdraví rozdávat.

2.herečka (rychle vstává z lůžka a stydlivě si upravuje šaty)

Keržencev Nevím, že bych byl někdy nemocen. Ale když to věděli za mě jíní, zařídil jsem se, jak se dalo.

1.herec Zařídil ses opravdu dobře, klobouk dolů. Představíš mě své půvabné přítelkyni?

Keržencev Je to má hospodyně.

1.herec Ještě líp. Jak se jmenuješ, maličká?

Keržencev (za ním zavře oči)

2.herečka Taťana Nikolajevna...

1.herec Ne!

Pavel Kohout

- Keržencev** *(otevře oči)* Jakže se dnes jmenuješ?
- 2.herečka** *(poplašena)* Marja Vasiljevna, vaše blahorodí...
- Keržencev** Běž. Uvař nám čaj. - Snad to bylo zbytečné, pane prokurátore, ale chtěl jsem i ji vyřadit jako možného svědka.
- 2.herečka** Jak poroučíte, vaše blahorodí...*(odchází)*
- 1.herec** Nerozumím...
- Keržencev** Je vyšinutá. Stále si vymýšlí nová jména. Přijal jsem ji, abych měl na očích, jak se chová skutečný blázen. Nic proti tomu, vyjdu s ní líp, než s normálními lidmi.
- 1.herec** Nikdy jsem tomu neuvěřil, Antone.
- Keržencev** Neřekl jste snad vy, že vezmu kord a někoho probodnu?
- 1.herec** Byl to hloupý žert. Netušil jsem, že se tě dotkne.
- Keržencev** Přesto jste mě poslal k lékaři.
- 1.herec** Mýlíš se, Kerženceve. Nebyl jsem to já...
- Keržencev** Tedy Taťána Nikolajevna. Není to jedno?
- 1.herec** Měla strach o tvé zdraví. Je to snad špatné? Má tě přece ráda.
- Keržencev** Ano? To mne těší.
- 1.herec** A byla to ona, kdo mne posílá za tebou.
- Keržencev** Ona? A proč?
- 1.Herec** Královna čeká na svého syna.
- Keržencev** Svého syna?
- 1.herec** Hamleta.
- Keržencev** Copak jste ho neuvedl?
- 1.herec** Čekáme přece na tebe. Upřímně říkám, bylo těžké odkládat premiéru, ale chtěl jsem to, a také ona mne požádala.
- Keržencev** Ona požádala...?
- 1.herec** Znáš snad ideálnější návrat do života i na scénu? Hamlet! Zdánlivý šílenec, zdravější než všichni kolem! Cítili jsme to oba dva jako svůj dluh. Neodmítej, Kerženceve, prosím tě jako přítel, jako tvůj...starší bratr!

Ubohý vrah

- Keržencev** Nemohu zatajit, že jste mi zasadili ránu. Nazvali jste šílenstvím prostou vzpouru proti odporné konvenci. Když jsem uviděl ta prasata, kterým jsem měl přednášet křehký sonet Petrarcky, zachtělo se mi najednou výt hnusem - a na rozdíl od jiných jsem to uskutečnil. A za to jste mě div nezavřeli do blázince!
- 1.herec** Antone...
- Keržencev** Nechme toho. Nechtěl jsem vyčítat. I já tě mám rád jako bratra. Víš, o čem jsem často přemýšlel, když jsem se díval z okna do plískanic? Jestli už konečně nosíš galoše.
- 1.herec** Vidíš je!
- Keržencev** To je dobře. Báł jsem se, abys nenastýdl.
- 1.herec** *(dojat)* Kerženceve, mon frère, zapomeň už!
- Keržencev** Rád.
- 1.herec** Bon! Vypíšu na zítřek generálku.
- Keržencev** Dáte otupit kord, Polonie?
- 1.herec** Naopak, princí. Dám ho přibrousit. *(obejme ho)*
- Keržencev** *(přes jeho rameno)* Sbohem, Alexeji Konstantinoviči. Ví Bůh, že ani teď k tobě necítím nic horšího, než lítost. Ano, lituji, že nejsi alespoň trochu lepší herec. Přísahám, že bych tě pak přese všecko nezabil. V životě je tolik temného, a je tak zapotřebí talentů, které by osvětlovaly jeho cesty, že je nezbytné chránit každý z nich jako skvost, který vyvažuje lidstvu existenci tisíce ničemů a darebáků. Ale ty nejsi talent. Nejsi... Škoda!
- 1.herec** Dobře se vyspi na svou první zkoušku.
- Keržencev** Vy ještě lépe na svou poslední!
- 1.herec** *(se zasměje)* Můj ctěný pane, co nejpokorněji se s vámi loučím!
- Keržencev** *(se uklání rovněž)* Není nic, drahý Polonie, s čím bych se loučil ochotněji - až na život, až na život, až na život!
- Znovu se dá vše do pohybu a je tu vírava před započatím generální zkoušky. Hudebníci ladí, zřízenci zkoušejí reflektory a staví sugestivní, i když jen velmi náznakovou dekoraci, herci se převlékají, líčí, nasazují paruky.*
- Keržencev** *(nasaje plným douškem známý vzduch, rozpaží ruce a zvolá, jako by byl naprosto šťasten)* Konečně!!!

Příběhnu zřízení a rychle mu oblékají kostým královice Hamleta.

- Profesor** Jak jste spal, pane Kerženceve?
- Keržencev** Děkuji za optání, profesore, jako dítě a samozřejmě sám. Nepotřeboval jsem už chiméru, když na mě ráno čekala skutečnost.
- 1.herečka** *(v kostýmu a paruce královny)* Dobré jitro, Antone Ignatěviči. Jsem ráda, že vás konečně zase vidím.
- Keržencev** *(jí líbá ruku)* Chyběl jsem vám, Taťáno Nikolajevno?
- 1.herečka** Na scéně velmi.
- Keržencev** Mimo ni velmi málo?
- 1.herečka** Víte přece: přátelé mého muže jsou i mými přáteli.
- Keržencev** Právě proto jsem šťasten, že se smím počítat k přátelům jeho přátel.
- 1.herec** *(v kostýmu Polonia)* Vítej, Kerženceve! *(obejme je oba dva kolem ramen)* Konečně jsou tu zas všichni, které mám rád. Buďte mi pozdravení! Můžem začít?
- Keržencev** *(sí navlékne paruku)* Já jsem připraven.
- 1.herec** Výtečně. Tak do toho! Nashledanou v pátém aktu! *(tleskne)*
- Hudebníci hrají přede hru. Vyjde čtvrtá herečka, představující zjevně v Saveljovově inscenaci Prolog, udeří na gong.*
- 4.herečka** Akt první, scéna první; Elsinor, bašta před hradem.
- Na jeviště vyjdou z protilehlých stran Druhý a Čtvrtý herec.*
- 2.herec** Kdo zde?
- 4.herec** To řekni ty! Zastav a dej se poznat!
- 2.herec** Ať žije král!
- 4.herec** Bernardo?
- 2.herec** Ty, Francisko?

- 4.herec** Vy na minutu přicházíte včas. Dík za střídání. Dneska mrazí tu a je mi nějak teskno u srdce...
- Keržencev** Tak začíná konec příběhu, vážení, a jenom já jediný vím, že Hamlet není tentokrát divadlo, ale pekelný stroj, který vybuchne přesně ve čtvrtém obraze třetího dějství.
- Hudebníci hrají mezihru, Druhého a Čtvrtého herce vystřídali na pódiu První herečka a První a Třetí herec. Gong.*
- 4.herečka** Akt druhý, scéna druhá. Síň na hradě.
- 3.herečka** Tak zkusme to!
- 1.herečka** Pozor, už přichází! Vypadá ztrápeně a něco čte.
- 1.herec** Prosim vás, Výsosti, teď račte oba pryč, já si ho oťukám...!
- První herečka s Třetím hercem opustí jeviště, na něž teď vstupuje Hamlet-Keržencev s knihou v ruce.*
- 1.herec** S dovolením, jak se daří, můj drahý princí?
- Keržencev** Dobře, Bohu díky, dobře.
- 1.herec** Co to čtete, princí?
- Keržencev** Slova, slova, slova.
- 1.herec** Znáte mě můj princí?
- Keržencev** Výtečně. Jste kuplíř.
- 1.herec** To nejsem, princí.
- Keržencev** Ne? Škoda, že nemáte tak poctivé zaměstnání.
- 1.herec** Poctivé?
- Keržencev** *(přeruší hru; ostatním)* Proč nezůstal právníkem? Mohl hájit nebo soudit, ale nikdy by se nestal obětí. A když se rozhodl být hercem, proč přivedl na scénu i mě? A když mne přivedl, proč na ni dosud stojí sám? Proč zrežíroval hru, která se mu stane osudnou? *(vrací se do hry, v níž První herec neustal)* Je to pravda, pane Polonie, že jste se na universitě rovněž spustil s divadlem?
- 1.herec** Tak jest, můj princí, a měl jsem třeskutý úspěch.
- Keržencev** Kohopak jste vytvářel?

Pavel Kohout

- 1.herec** Vytvořil jsem Julia Césara. Byl jsem zabít na Kapitolu. Jakýsi Brutus mne zabil. *(odchází)*
- Keržencev** Hovořím stále jasně, přesně, odděluji myšlenky i rýmy, ale právě v tuto chvíli jsem přestal být hercem. V druhém obraze třetího dějství jsem si poprvé uvědomil, že už jen dvanáct stran papíru mne dělí od okamžiku, kdy se stanu vrahem. *(gong. Hraje)* Teď je ta temná chvíle vprostřed noci, kdy zejou hřbitovy a samo peklo mor dýchá do světa; teď vroucí krev bych pil a konal kruté dílo, nad nímž den by se chvěl hrůzou. Ale dost! Teď k matce! Mé srdce, neztrať svoji vznešenost! Ať nezkaží tě Neronova duše Ať krutý jsem, ale ne zvrácený! *(opouští scénu. Gong)*
- 4.herečka** Akt třetí, scéna třetí. Jinde na hradě.
Na scénu vejdou První a Třetí herec; tiše hrají.
- Keržencev** Už ne v abstraktní představě, profesore, ale celým tělem vnímám proces života v Alexeji, tlukot jeho srdce, pulsování krve ve spáncích, tichou vibrací mozku. Jakmile bude ten proces převán, srdce přestane pumpovat krev a mozek se zastaví...ale u jaké myšlenky??
- 1.herec** Jde, pane, do matčina pokoje a já tam budu také. Za čalounem. Já věřím, že mu řádně domluví, však jak jste řek - a velmi správně řek - matky jsou od přírody stranické a proto bude dobré, když si to poslechne tajně ještě někdo jiný. Sbohem, můj králi. Než půjdete spát, sdělím vám, co se dovím.
- 3.herec** Díky, pane. *(poklekne k modlitbě)*
- Keržencev** Nikdy předtím nedosahovala jasnost mého poznání takové hloubky a intenzity. Nikdy dřív jsem neměl tak plný pocit přesné zacíleného a pružně pracujícího Já. Právě teď, prosím nepovažujte to za rouhání, jsem pochopil, co je to být Bohem: nevidá jsem viděl, neslyše slyšel, a poznával jsem, aniž bych myslel.
- 3.herec** *(vstane od modlitby)* Slova jdou vzhůru, mysl k prachu ti hne. Hlas bez myšlenky Boha nedostihne. *(odchází)*
- 4.herečka** *(udeří na gong)* Akt třetí scéna čtvrtá. Komnata královna.
- Keržencev** *(povstane)* Bůh s tebou, Alexeji.
- 1.herec** *(povstane rovněž)* Stop!
- Keržencev** *(zděšeně)* Co je?? Končí zkoušku?? Bože! Je to Tvůj pokyn? Ty ho nechceš vydat?

Ubohý vrah

- 1.herec** Odpusťte, přátelé. Já hned...*(odejde)*
- Keržencev** *(užasle)* Ne... Tys mu jen přidal pět minut. A on, místo aby se modlil...odešel *(směje se)* na toaletu...
- 1.herečka** *(dojde k němu a dívá se tímž směrem jako on)* Jak se třpytí sněh...*(pohlédne na něho)* Antone Ignatěviči... *(jeho mlčení a podivný úsměv ji poděsí)* Antone!
- 1.herec** *(se vrací)* Můžeme pokračovat.
- 1.herečka** Alexeji! On...
- 1.herec** Co je s ním?
- Keržencev** *(se vzpamatuje)* Čeká se na mne? Já přece nezačínám.
- 1.herečka** Ne, prosím vás, ne...
- Keržencev** *(s úsměvem)* Taťána Nikolajevna si patrně myslí, že vás přece jen hodlám zapíchnout.
- 1.herec** Přátelé, nevykopávejte, co je pohřbeno. Není k tomu důvod a není na to čas. Pokračujme! Královna a Polonius, připraví se Hamlet.
Gong. Hudba hraje dramatickou mezihru.
- Keržencev** Ve vteřinách, které mne dělily od mého výstupu, jsem jako Bůh pochopil i to poslední: jeho mozek se zastaví u myšlenky na ni. Až jako Polonius vykřikne úzkostí o královnu, spatří svým vnitřním zrakem i přes čaloun Taťánu Nikolajevnu. Věděl jsem teď, že zemře, zalykaje se láskou, a všechno se ve mně zklidnilo jako v posledním aktu tragédie. Byl jsem připraven.*(odchází za scénu)*
- 1.herec** Hned přijde. Důrazně s ním promluvte a řekněte mu, že ty jeho kousky jsou pro váš vkus už příliš nestydaté a že ho Vaše Milost stěží chrání, stojíce mezi ním a neštěstím. Jen bez okolů. Já se tady skryju.
- Keržencev** *(za scénou)* Matko! Matko! Matko!
- 1.herečka** To udělám. O mne se nebojte. A rychle pryč. Slyším ho, jak se blíží.
- 1.herec** *(se skryje za prostěradlo, které představuje čaloun)*
- Keržencev** *(vchází)* Co jste mi chtěla, matko?
- 1.herečka** Hamlete, velice hrubě urazil jsi otce!
- Keržencev** I vy jste, matko, urazila otce!

Pavel Kohout

- 1.herečka** Mičí! Odpovídáš hlasem šíleného!
- Keržencev** A vy se ptáte hlasem hříšnice!
- 1.herečka** Hamlete, jak to mluvíš!
- Keržencev** Co má být?
- 1.herečka** Zapomněl jsi, kdo jsem?
- Keržencev** Při Bohu, ne. Jste Královna, choť bratra svého muže a moje matka, že to musí být.
- 1.herečka** Dobře! Tak s tebou budou mluvit jiní!
- Keržencev** To nebudou! A seděte! Ani krok, dokud vám nenastavím zrcadlo, v němž uvidíte svoje pravé nitro! *(položí ruku tam, kde má být kord)*
- 1.herečka** Co to chceš dělat? Chceš mě zavraždit? Na pomoc! Pomoc!
- 1.herec** *(za prostěradlem)* Pomoc! Pomozte!
- Keržencev** *(tasí imaginární kord)* Myš? Mrtva! O co?? Mrtva! Mrtva!! Mrtva!!! *(rozeběhne se a vši silou vrazí neexistující kord až po jílec do čalounu)*
- 1.herec** Bože, jsem zabit. *(padne, ale Keržencev do něho bodá znovu a znovu. Výkřiky hrůzy, přibíhají ostatní herci a teprve společnou silou Kerženceva odzbrojí a přemohou)*
- Keržencev** *(zcela klidně)* Děkuji, můžete mne pustit.
Přesto ho pustí teprve na Profesorův pokyn. První herečka odejde ke svému křeslu, usedne a zakryje si tvář.
- Keržencev** *(sejme paruku, svléká kabátec)* A to je vše. C'est tout. Pak už jsem byl pouze dopraven do tohoto domu. A nyní jsem se rozhodl učinit toto úplné doznání. *(ukloní se a mlčky usedne)*
- Profesor** *(po chvíli)* Vaší žádosti jsme vyhověli, pane Kerženceve a učinili vše, co jste si přál, abychom vám umožnili vysvětlit okolnosti vašeho jednání. Přesto zde zůstává cosi nepochopitelného. Proč jste tak dlouho a pečlivě připravoval svůj plán, který vám měl zaručit beztrestnost, když jste nám ho dnes vyjevil? Musíte přece vědět, co vás čeká?
- Keržencev** Ano, ano...chápu vaše překvapení, ale stalo se... stalo se mi něco, s čím jsem nepočítal...
- Profesor** Co to bylo?

Ubohý vrah

- Keržencev** *(spíší k sobě než k nim)* Představte si, že jste žili v domě o mnoha místnostech. Obývali jste sice jen jedinou, ale domnívali se právem, že vaše vůle platí v celém domě. A najednou zjistíte, že v těch ostatních pokojích kdosi žije. Jakési záhadné bytosti, snad lidé, snad cosi jiného, a dům patří vlastně jim. Chcete protestovat, chcete se vzbouřit, chcete alespoň požádat, prosit. Ale dveře jsou zamčeny a za nimi ani hlásku. A přece víte, že právě tam, za těmi němými dveřmi, se rozhoduje o vašem osudu.
- Profesor** Prosim vás, objasněte nám to blíže, pane Kerženceve.
- Keržencev** Považoval jsem svůj mozek za nedobytný hrad. Ale co když v nedobytnosti jeho stěn je naopak moje zhouba? Když vím, že nikdo a nic není silnější než mé Já, co bude, když se právě mé Já stane mým nepřítelem? Kdo mi pomůže? Kdo mě zachrání?
- Profesor** Víte snad, proč by se mělo stát vaším nepřítelem?
- Keržencev** *(je náhle velmi rozrušen)* Ne... nenuťte mě odpovídat. Nestačí vám, že jsem se přiznal? Pane prokurátore! Cítíte-li trochu lidsky, vydejte mě soudu! A dokažte mu na základě mého přiznání, že jsem zdravý člověk. Zločinec, ale zdravý! Poskytl jsem vám všechny důkazy. Copak žárlivost a touha pomstít se nejsou dostatečným motivem tolika zločinů? Neprokázal jsem snad, že jsem Taťanu vášnivě miloval? Nelze tedy pochopit, jak mne urazila svým smíchem, a že taková urážka mohla mít při mé povaze nedozírné důsledky? Připusťte přece, že jsem se jako umělec mohl příliš ponořit do své představy a ztratit nad sebou kontrolu. Je nelogické, že mezi tolika herci, kteří denně ztělesňují Othella, se najde jeden, který prožije svou roli do konce a zabije? Prosim vás - pusťte mne do věznice! Nechci se kát, že jsem zabil Saveljova, nehledám vykoupení z hříchu. Táhne mě mlhavá představa, že mezi lidmi, kteří porušili zákony, najdu nové, neznámé prameny života, a stanu se opět sám sobě přítelem! Prohlašete, že jsem zdrav!
- Profesor** Je tu však okolnost, pane Kerženceve, kterou byste měl znát. Pokud jsem si mohl ověřit, rekonstruoval jste ve své psychohře celý příběh téměř věrně. V jediné scéně jste se však podstatně odchýlil od skutečnosti.
- Keržencev** To popírám! Pane prokurátore, přísahám, že jsem napsal čistou pravdu.
- Profesor** Je mi líto, ale musím na tom trvat. Jde totiž, bohužel, o scénu nejdůležitější.
- Keržencev** O jakou? A Máte důkazy? Máte svědky?

Pavel Kohout

- Profesor** Máme, pane Kerženceve, a proto vás chci požádat, abyste byl chvíli jen divákem. Sehraji vám tu scénu znovu v jiné verzi, a vy máte možnost potvrdit ji, anebo popřít.
- Keržencev** Ne, ne!
- Profesor** Neodíkejte se, pane Kerženceve. Možná, že je to právě scéna, kterou sám toužíte spatřit.
- Keržencev** Ne...
- Profesor** Přijměte místo, pane Kerženceve.
Zřízenci ho posadí na židli a položí ruce na jeho ramena.
- Profesor** Jistě pochopíte nutné změny v obsazení. Prosím vás, dámo a pánové...!
Orchestr opět hraje dramatickou mezihru.
- 4.herec** *(zastupuje teď Prvního herce a proto má kostým i paruku Polonia)* Hned přijde. Důrazně s ním promluvte a řekněte mu, že ty jeho kousky jsou pro váš vkus už příliš nestydaté a že ho Vaše Milost stěží chrání, stojíce mezi ním a neštěstím. Jen bez okolků. Já se tady skryju.
- 1.herec** *(za scénou)* Matko! Matko! Matko!
- 1.herečka** To udělám. O mne se nebojte. A rychle pryč. Slyším ho, jak se blíží.
Čtvrtý herec se skryje za prostěradlo. Vstoupí První herec v paruce a kostýmu Kerženceva-Hamleta.
- 1.herec** Co jste mi chtěla, matko?
- 1.herečka** Hamlete, velice hrubě urazil jsi otce!
- 1.herec** I vy jste, matko, urazila otce!
- 1.herečka** Mlč! Odpoví dáš hlasem šíleného!
- 1.herec** A vy se ptáte hlasem hříšnice!
- 1.herečka** Hamlete, jak to mluvíš?
- 1.herec** Co má být?
- 1.herečka** Zapomněl jsi, kdo jsem?

Ubohý vrah

- 1.herec** Při Bohu, ne. Jste královna, choť bratra svého muže, a moje matka, že to musí být.
- 1.herečka** Dobře. Tak s tebou budou mluvit jiní!
- 1.herec** *(mrká a začíná mu cukat v koutcích úst)* To nebudou! A sed'te! Ani krok, dokud vám nenastavím zrcadlo, v němž uvidíte svoje pravé nitro!
- 1.herečka** Co to chceš dělat? Chceš mě zavraždit? Na pomoc! Pomoc!
- 4.herec** *(za prostěradlem)* Pomoc! Pomozte!
- 1.herec** *(tasí imaginární kord)* Myš? Mrtva! O co? Mrtva... mrtva... mrtva... *(chce udělat krok k čalounu, ale tu, jako by ho tiskla k zemi strašná síla, se pozvolna sveze na všechny čtyři a začne výt)*
- Keržencev** *(vyletí ze své židle)* To je lež! *(zřízenci ho stěží zadržují)* Já jsem ho zabil! Zavolejte ji! Zavolejte mou Táňu! Ona stála u toho!
- 1.herec** *(se přestane ovládat, snímá paruku a spěchá k němu)* Kerženceve, probuď se! Vždyť ona je tu! Ona i já! Stojím před tebou! Bratře, copak mě nepoznáváš?? Já nejsem prokurátor!! Jsem skutečný Saveljov!! Živý a nezraněný! Probuď se! Musíš se probudit! To všechno byl jenom zlý sen tvé vznícené fantazie!
- Keržencev** *(se dívá mimo)* Tak se to stalo... tak se to přece stalo... on mne zradil...
- 1.herec** Kdo? Kdo?? Jsme všichni s tebou!
- Keržencev** *(teď hledí přímo na něho; ochable)* Můj mozek, pane prokurátore, můj rapír. Nestal se horším, ale jeho rukojeť drží v ruce někdo jiný. A on mně svému pánu, svému tvůrci, klade s tupou lhostejností tu strašnou otázku: vydával jsi se za šílenec, abys mohl vraždit, anebo jsi zavraždil, protože jsi šílenec...? A sám na ni odpovídá: ty sis myslíš, že se přetvařuješ, a zatím jsi skutečně blázen. Jsi maličký, zlý, hloupý herec Keržencev. Jakýsi herec Keržencev, blázen herec Keržencev... *(rozesměje se)*
- Profesor dá zřízencům pokyn, aby zastřeli jevištětko i s Keržencevem oponou.*
- Profesor** Obávám se, pane Saveljove, že náš pokus vyzněl naplano... Jestliže tu byla skromná naděje, že rekonstrukce vnese do jeho rozvrácené mysli řád, že v ní nalezneme záchytný bod, po kterém by vyšel z bludného kruhu ducha, pak je s největší pravděpodobností ta tam. Je pevně uzamčen ve svém hrádu, a nestane-li se zázrak, není mu pomoci. Přesto vám chci poděkovat za vaši nevšední laskavost.

Pavel Kohout

- 2.herec** Omluvíte nás, Alexeji Konstantinoviči? Máme představení...
- Saveljov** Prosim? Ano, samozřejmě...
- 3.herečka** Je to hrůza. Taťána Nikolajevno, jak vás lituji!
- Ostatní** Sbohem...
- Vracejí texty, noty i zbytky rekvizit a kostýmů a o překot odcházejí, provázeni dvěma zřízenci.*
- Saveljov** Co s ním bude?
- Profesor** Zůstane zde.
- Saveljov** Jak dlouho?
- Profesor** *(pokrčí rameny)* Smím vám nabídnout rámě, Taťána Nikolajevno?
- Taťána** Počkejte. Okamžik, říkal jste - nestane-li se zázrak. Co počítáte mezi zázraky?
- Profesor** Těžko říci, madame. Někdy zaberou léky, jindy různé druhy šoků a v řídkých případech pomůže i čas. Osobně bych nejvíc věřil v lidský kontakt, protože příčinou poruchy bylo zcela zřejmě lidské osamění.
- Taťána Nikolajevna přistoupí náhle k pódiu a prudce roztáhne závěs, Keržencev tu nehnutě sedí mezi druhými dvěma zřízenci; v jeho tváři utkvěl úsměv.*
- Taťána** Antone Ignatěviči, slyšíte mě? Já jsem vám nevěřila. Neměla jsem tušení, že... mě opravdu milujete! Slyšíte?
- Profesor** Nemyslím, že vás slyší.
- Saveljov** Jestli vás opravdu miloval, pak mě opravdu chtěl zabít...
- Taťána** Nevím...to se nestalo. Ale já jsem ho urazila. Nebyla to ta urážka, o kterou vykojil jeho rozum? *(opět Keržencevovi)* Antone Ignatěviči! Požádám profesora, aby mi dovolil starat se o vás!
- Saveljov** Táňo...!
- Taťána** Třeba vás časem pustí do domácí péče!
- Saveljov** Vy ho přece nemilujete!
- Profesor** Omluvíte mě? *(odejde)*
- Taťána** Nevím. Teď nevím, co by se stalo, kdybych mu byla uvěřila.

Ubohý vrah

- Saveljov** Ne! To nedovolím! Jste přece...jste má...
- Taťána** *(dojde k němu a řekne tiše)* Já jsem se rozhodla, Alexeji. Rozumíš mi?
- Saveljov** *(mlčí)*
- Taťána** *(políbí ho)* Děkuji ti. Děkuji, žes mě nezklamal. *(jde ke dveřím a otevře je)* Professore...*(odejde)*
- Saveljov** Kerženceve... tak jsi mě přece jen zabil...!

Konec